

Operationell manual för sambands- och
informationssystemtjänst inom Försvarsmaktens militära
luftfartsverksamhet, Informationssystemtjänst

COM IS

2011

**Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom
Försvarens militära luftfartsverksamhet, Informationssystemtjänst
(COM IS),**

Härmed fastställs att den på e-mail publicerade operationella manualen för SIS-tjänst (COM IS) skall från 2008-11-11 användas som styrande dokument för SIS-tjänsten i det militära luftfartssystemet.

Ändringar av innehållet i COM får införas av SIS-chef (C SIS), eller den han utser, enligt rutiner som är accepterade av Flygsäkerhetsinspektören (FSI).

Beslut i denna fråga har fattats av Övlt Ragne Gustafsson (C SIS). Samråd har tagits med Flygsäkerhetsinspektören Klas Jonsson i denna fråga.

Ragne Gustafsson
SIS-chef

© 2011 Försvarensmakten, Stockholm

Att mångfaldiga innehållet i denna publikation, helt eller delvis, utan medgivande av Försvarensmakten, är förbjudet enligt upphovsrättslagen.

Inom Försvarensmakten får bild- och textmaterialet användas, t ex kopieras, vid utbildning eller annan verksamhet. På lämpligt sätt skall källan anges.

Endast behovsutskrift

Boken är producerad i samarbete med **Saab AB (publ.) Support and Services**.

M7739-351043 COM IS

Central lagerhållning: Försvarens intranät – e-mail

Innehållsförteckning

Ändringshistorik COM IS	7
1 Grunder	9
1.1 Bakgrund	9
1.2 Syfte och omfattning	9
1.3 Målgrupp	10
1.4 Avgränsningar	10
1.5 Konstruktion	10
1.6 Läsanvisning	11
2 Roller och behörighet	13
2.1 Allmänt	13
2.2 C SIS	13
2.2.1 Uppgifter	13
2.2.2 Ansvar	14
2.3 Lokal SIS-chef (L CSIS)	14
2.3.1 Allmänt	14
2.3.2 Ansvar och befogenheter	15
2.4 Funktionsansvarig IS (FA IS)	15
2.4.1 Uppgifter	15
2.4.2 Ansvar	15
2.4.3 Uppgifter	16
2.4.4 Ansvar	16
2.5 Produktägare (PÄ)	16
2.5.1 Uppgifter	16
2.5.2 Ansvar	17
2.6 Produktansvarig (PA)	17
2.6.1 Uppgifter	17
2.6.2 Ansvar	17
2.7 Driftägare (DÄ)	18
2.7.1 Uppgifter	18
2.7.2 Ansvar	18
2.8 Driftansvarig (DA)	18
2.8.1 Uppgifter	18
2.8.2 Ansvar	18
2.9 Driftledare (DL)	19
2.9.1 Uppgifter	19
2.9.2 Ansvar	19
2.9.3 Behörighet	20
2.10 Driftpersonal (DP)	20
2.10.1 Uppgifter	20
2.10.2 Ansvar	20
2.10.3 Behörighet	21
2.11 Systemägare (SÄ)	21
2.11.1 Uppgifter	21
2.11.2 Ansvar	22
2.12 IT-chef (C IT)	22
2.13 IT-säkerhetschef (IT-säkch)	22
2.14 Funktionsansvarig (FA)	22
2.14.1 Uppgifter	22
2.14.2 Ansvar	23
2.15 Linjechef (LC)	23

2.15.1	Uppgifter	23
2.15.2	Ansvar	23
2.16	Användare (Anv)	23
2.16.1	Uppgifter	23
2.16.2	Ansvar	24
3	Integration	25
3.1	Allmänt	25
3.2	Fastställande av flygsäkerhetspåverkan	25
3.3	Centralt systemsäkerhetsbeslut	26
3.4	Centralt ackrediteringsbeslut	26
3.5	Beslut om centrala driftförutsättningar	27
3.6	Service Level Agreement (SLA)	27
4	Införande	29
4.1	Allmänt	29
4.2	Systemägarens aktiviteter	29
4.2.1	Lokal ackreditering	29
4.2.2	Dokumentation av lokala rutiner	30
4.3	Driftägarens aktiviteter	30
4.3.1	Service Level Agreement (SLA)	31
4.3.2	Lokalt driftunderlag	31
4.3.3	Krav på särskilda rutiner	31
5	Drift, underhåll och användning	33
5.1	Allmänt	33
5.2	Planering	33
5.3	Drift och underhåll	34
5.4	Användning	34
5.5	Rapportering	34
6	Kontroll och revision	37
6.1	Allmänt	37
6.2	Central SIS-chef	37
6.3	L CSIS	37
6.4	Funktionsansvarig IS	38
7	Felanmälan	39
7.1	Allmänt	39
7.2	Felcentral	39
7.3	Övning, beredskapshöjning och insats	40
7.4	Krav på hantering av felanmälan	40
8	Klassificeringssystem	41
8.1	Allmänt	41
8.2	Tillämpning	41
8.3	Påverkansfaktorer	42
8.4	Systemklasser	42
8.4.1	Klass A - Direkt påverkan	43
8.4.2	Klass B - Indirekt påverkan	43
8.4.3	Klass C - Indirekt påverkan med tidskrav	43
8.4.4	Klass D - Utan påverkan	44
8.4.5	Klass E - Bedömning ej genomförd	44
8.4.6	ISBT - Bärartjänst	44
8.5	Kravdefinition för SLA	44
8.5.1	Max avbrottstid	44
8.5.2	Riktighet	45

8.5.3	Spårbarhet	45
8.5.4	Sekretess	45
Bilagor COM IS	47
	Bilaga 0 Tidigare ändringshistorik – COM IS	48
Begrepp och förkortningar	49

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

Ändringshistorik COM IS

Tabell 1 Sammanställning av gjorda ändringar i COM IS. Ändringar i dokumenten markeras med streck i marginalen..

Ver.	Avsnitt	ÄF-nr	Ändring	Publicerades
4.00	COM IS – Titelsida	----	Fastställelseinformationen på titelsida är ändrad.	2011-06-01
	Bilaga 0 Tidigare ändringshistorik – COM IS (sida 48)	----	Gammal historik är borttagen från Ändringshistorik och en ny bilaga är tillförd där gammal ändringshistorik presenteras.	

Tidigare ändringar finns i *Bilaga 0 Tidigare ändringshistorik – COM IS (sida 48)*.

1 Grunder

Detta kapitel behandlar

1.1	Bakgrund	9
1.2	Syfte och omfattning	9
1.3	Målgrupp	10
1.4	Avgränsningar	10
1.5	Konstruktion	10
1.6	Läsanvisning	11

1.1 Bakgrund

COM (Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarmaktens militära luftfartsverksamhet), gäller som Flygvapnets centrala SIS-chefs styrdokument för SIS-tjänsten i det militära luftfartssystemet.

Denna del, COM IS (Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarmaktens militära luftfartsverksamhet, Informationssystemtjänst), innehåller bestämmelser för hanteringen av flygsäkerhetspåverkande IT-system¹ och IS-tjänster inom det militära luftfartssystemet.

1.2 Syfte och omfattning

Syftet med COM IS är att beskriva hur krav på informationssystemtjänsten jml RML omhändertas inom det militära luftfartssystemet. COM IS utgår från livscykelmodellen i DIT04 och tillför de begrepp, flöden och roller (uppgifter, ansvar och behörigheter) som behövs för att omhänderta kraven på flygsäkerhet. Detta får till konsekvens att COM IS är ett kravställande dokument gentemot CIO och aktörerna i DIT04.

IS-tjänster kan levereras av såväl interna tjänsteleverantörer (inom FM insatsorganisation) som externa tjänsteleverantörer (utanför FM insatsorganisation). Syftet med COM IS är därför också att vara ett kravställande dokument gentemot tjänsteleverantörernas verksamhetsledning.

COM IS omfattar integration, införande, drift, underhåll och användning av IT-system och IS-tjänster samt kontroll och revision av informationssystemtjänsten.

1. Vad som beskrivs i COM IS om Produktägares ansvar för att låta granska IT-systemets flygsäkerhetspåverkan i 2.5.2 *Ansvar* (sida 17) och i 3.2 *Fastställande av flygsäkerhetspåverkan* (sida 25) gäller dock alla Produktägare som har ansvar för IT-system som avses nyttjas i det militära luftfartssystemet.

COM IS skeden samt begrepp, flöden och roller bildar en modell (COM IS flödesmodell, bilaga 1). Flödesmodellen är grunden för de olika beskrivningarna i COM IS.

1.3 Målgrupp

Målgruppen för COM IS är i huvudsak:

- Funktionsansvarig IS (FA IS),
- L CSIS,
- Systemägare (SÄ),
- Funktionsansvariga system (FA),
- Produktägare (PÄ),
- Driftägare (DÄ),
- Driftansvarig (DA).

1.4 Avgränsningar

COM IS avgränsas till att endast reglera informationssystemtjänsten för flygsäkerhetspåverkande IT-system och IS-tjänster som nyttjas inom det militära luftfartssystemet. Vad som beskrivs i COM IS om Produktägares ansvar för att låta granska IT-systemets flygsäkerhetspåverkan i 2.5.2 *Ansvar (sida 17)* och i 3.2 *Fastställande av flygsäkerhetspåverkan (sida 25)* gäller dock alla Produktägare som har ansvar för IT-system som avses nyttjas i det militära luftfartssystemet.

IT-system som ingår i COM BAS och COM STRIL regleras i dessa COM-delar.

Eftersom COM IS skall vara inarbetad i tjänsteleverantörens interna kravdokument är manualen inte avsedd att användas som drifhandbok motsvarande.

1.5 Konstruktion

COM IS ålägger Produktägaren för IT-systemet (återfinns i huvudsak inom HKV) ett ansvar för att i ett tidigt skede identifiera, beskriva och dokumentera eventuella flygsäkerhetspåverkande faktorer hos IT-systemet. COM IS ålägger också Produktägaren ett ansvar för att tillse att de identifierade flygsäkerhetspåverkande faktorerna fortlöpande omhändertas inom IT-systemets livscykel.

För att avgöra vilka system som är flygsäkerhetspåverkande används COM IS klassificeringssystem för flygsäkerhetspåverkan (8 *Klassificeringssystem*

(sida 41)) i avvaktan på ett gemensamt klassificeringssystem för Försvarsmakten. Resultatet av klassningen förs in i en förteckning som upprätthålls av CIO.

Servicenivån vid leverans av IS-tjänster till det militära luftfartssystemet regleras med Service Level Agreements (SLA) mellan Produktägare och Driftägare.

COM IS ålägger Driftägaren (i huvudsak C FMLOG och C FMTM) ett ansvar för att säkerställa att de flygsäkerhetspåverkande IT-systemen omhändertas i driften enligt Produktägarens och COM kravställningar.

COM IS ålägger Systemägaren (i huvudsak förbandschef) ett ansvar för att de flygsäkerhetspåverkande IS-tjänsterna används på ett sätt som står i överensstämmelse med gällande krav från produktägaren och COM. Detta innebär bland annat att genom lokala ackrediteringar säkerställa att det finns dokumenterade lokala rutiner samt att följa upp tillämpningen av dessa.

1.6 Läsanvisning

COM IS skall efter genomförd utbildning kunna användas som uppslagsverk. Som regel skall *COM Gem – 0. Inledning* läsas först och därefter hela kapitel eller avsnitt i COM IS.

Kapitel 3.6 *Service Level Agreement (SLA)* (sida 27) bör läsas tillsammans med flödesmodellen i bilaga 1 (Flödesmodell för COM IS).

2 Roller och behörighet

Detta kapitel behandlar

2.1	Allmänt	13
2.2	C SIS	13
2.3	Lokal SIS-chef (L CSIS)	14
2.4	Funktionsansvarig IS (FA IS)	15
2.5	Produktägare (PÄ)	16
2.6	Produktansvarig (PA)	17
2.7	Driftägare (DÄ)	18
2.8	Driftansvarig (DA)	18
2.9	Driftledare (DL)	19
2.10	Driftpersonal (DP)	20
2.11	Systemägare (SÄ)	21
2.12	IT-chef (C IT)	22
2.13	IT-säkerhetschef (IT-säkch)	22
2.14	Funktionsansvarig (FA)	22
2.15	Linjechef (LC)	23
2.16	Användare (Anv)	23

2.1 Allmänt

Vid genomförande av informationssystemtjänst inom det militära luftfartssystemet skall roller enligt COM IS vara utsedda och dokumenterade.

2.2 C SIS

2.2.1 Uppgifter

C SIS skall över tiden möjliggöra att SIS-funktionen kan leva upp till taktiska och flygsäkerhetsmässiga krav med en accepterad risknivå.

C SIS skall beträffande SIS-tjänsten säkerställa:

- att en väl fungerande ledningsstruktur och arbetsmetodik är implementerad,
- att balans föreligger mellan de uppdrag som ges från HKV och de resurser som tilldelas respektive organisationsenhet,
- att leverantörer av IS-tjänster med flygsäkerhetspåverkan uppfyller ställda krav.

2.2.2 Ansvar

C SIS ansvarar för:

- uppföljning av informationssystemtjänsten på central nivå,
- hantering av det centrala flygsäkerhetsarbetet såsom trendbevakning och kvalitetsarbete inom SIS-området,
- innehållet i och kontrasignering av COM.

C SIS leder och övervakar informationssystemtjänsten inom det militära luftfartssystemet genom att:

- ha ett nära samarbete med HKV INS VERKS,
- ha ett nära samarbete med CIO (Chief Information Officer),
- ställa krav gentemot CIO på utformning av Systemsäkerhetsbeslut, Centralt ackrediteringsunderlag, Centralt driftunderlag och Service Level Agreements (SLA) för de flygsäkerhetspåverkande IT-systemen,
- ställa krav gentemot CIO och aktörerna i DIT04 på anvisningar för utbildning, behörighet, dokumentation och kontroll för de flygsäkerhetspåverkande IT-systemen.
- att kontrollera att leverantörer av IS-tjänster med flygsäkerhetspåverkan uppfyller ställda krav genom att delta i leverantörens internkontroll eller genom egna RML-knutna revisioner lokalt eller centralt.

C SIS har befogenhet att:

- besluta i frågor om operationella begränsningar beträffande SIS-tjänsten inom det militära luftfartssystemet,
- föreslå avsteg av skallkrav enligt COM till FVI efter samråd med FLYGI.

2.3 Lokal SIS-chef (L CSIS)

2.3.1 Allmänt

L CSIS utses av lokal verksamhetsledare i samråd med C SIS och skall vara godkänd av FSI.

L CSIS skall beträffande SIS-tjänsten på lokal nivå säkerställa:

- en väl fungerande ledningsstruktur och arbetsmetodik,
- att det råder balans mellan ställda uppgifter och tillgängliga resurser inom SIS-tjänsten och, om så inte är fallet, att detta anmäls till verksamhetsledaren,
- att balans föreligger mellan de uppgifter som ges till underställda enheter och de resurser som tilldelas,

2.3.2 Ansvar och befogenheter

L CSIS ansvarar för:

- att leda och följa upp SIS-tjänsten inom utpekad organisationsenhet,
- personal- och kompetensförsörjning avseende SIS-personal för eget förband,
- att SIS-tjänsten bedrivs enligt gällande regelverk (bl a RML och COM, inkluderande de hänvisningar som görs i RML och COM),
- att initiera och genomföra kontroll, om så kan anses påkallat, av att leverantörer av IS-tjänster med flygsäkerhetspåverkan uppfyller ställda krav enligt COM IS,
- utarbetande av förbättringsmål och handlingsplaner för ständiga förbättringar enligt RML,
- det lokala arbetet avseende hantering av driftstörningar, trendbevakning och övrigt kvalitetsarbete inom de flygsäkerhetspåverkande delarna av SIS-området. Om avvikelser upptäcks ansvarar L CSIS för att korrigerande åtgärder vidtas.
- att göra inskränkningar i, ominrikta eller avbryta verksamheten,
- att införa temporära eller permanenta restriktioner inom SIS-tjänsten,
- att besluta om införande av korrigerande eller förebyggande åtgärder inom SIS-tjänsten.

2.4 Funktionsansvarig IS (FA IS)

2.4.1 Uppgifter

Funktionsansvarig informationssystem (FA IS), medverkar i planering samt genomför fortlöpande kontroll av den Informationssystemtjänst som omfattas av COM IS inom verksamhetsstället.

Funktionsansvarig IS biträder L CSIS i den årliga revisionen av verksamhetsställets verksamhetsledningssystem.

2.4.2 Ansvar

FA IS ansvarar för:

- kontroll av att användning av IS-tjänster vid organisationsenheten sker i enlighet med COM IS,
- att anmäla till L CSIS om det råder obalans mellan uppgifter och resurser,

2.4.3 Uppgifter

Funktionsansvarig informationssystem (FA IS), medverkar i planering samt genomför fortlöpande kontroll av den informationssystemtjänst som omfattas av COM IS inom verksamhetsstället.

Funktionsansvarig IS biträder L CSIS i den årliga revisionen av verksamhetsställets verksamhetsledningssystem.

2.4.4 Ansvar

FA IS ansvarar för:

- kontroll av att användning av IS-tjänster vid organisationsenheten sker i enlighet med COM IS,
- att anmäla till L CSIS om det råder obalans mellan uppgifter och resurser,
- att analysera erfarenhetsuppföljning för IS-tjänster på underlag från ägaren, i syfte att identifiera och omhänderta avvikelser som kan vara flygsäkerhetspåverkande,
- att initiera och genomföra kontroll av att användare av IS-tjänster uppfyller ställda krav.

2.5 Produktägare (PÄ)

2.5.1 Uppgifter

Ett krav enligt COM är att det alltid skall finnas Produktägare utsedd för de IT-system som används inom det militära luftfartssystemet.

Enligt DIT04 är Produktägaren den enhetschef i Högkvarteret eller den chef för en organisationsenhet som har det huvudsakliga ansvaret för ett IT-system. För IT-system framtagna av HKV utses Produktägare centralt. Då ett IT-system används lokalt på endast en organisationsenhet och det inte finns en central Produktägare är chefen för organisationsenheten Produktägare.

Dit 04 anger att Produktägaren skall leda, samordna och avdela resurser för IT-verksamheten under ett IT-systems livscykel. Produktägaren skall utse en Produktansvarig för respektive IT-system, vilken genomför arbetet inom ramen för Produktägarens ansvar.

2.5.2 Ansvar

Utöver vad som anges i DIT04 skall Produktägaren:

- låta granska IT-systemens flygsäkerhetspåverkan,
- låta beskriva IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer och hur dessa skall omhändertas,
- tillhandahålla underlag och anvisningar till Driftägaren för hur denne skall omhänderta de flygsäkerhetspåverkande faktorerna inom den egna organisationen,
- tillhandahålla underlag och anvisningar till Systemägaren för hur denne skall omhänderta de flygsäkerhetspåverkande faktorerna i planeringen och användandet av IT-systemet,
- tillhandahålla underlag och anvisningar till Driftägaren respektive Systemägaren för erforderliga roller, behörigheter och utbildningskrav avseende drift respektive användning av IT-systemet,
- reglera servicenivån vid leverans av IS-tjänster till det militära luftfartssystemet genom tecknande av SLA med Driftägaren.

2.6 Produktansvarig (PA)

2.6.1 Uppgifter

Enligt DIT04 är Produktansvarig den som handlägger ärenden åt Produktägaren genom att:

- ta fram beslutsunderlag till Produktägaren,
- samordna ackrediteringsprocessen mellan central och lokal nivå,
- föra dialog med Driftägare om tillgänglighet, servicenivå och kostnad för drift.

2.6.2 Ansvar

Enligt DIT04 har Produktansvarig bland att:

- ansvara för att Systemägare och Driftansvarig får erforderliga underlag för att kunna budgetera för utbildning, säkerhet, drift och underhåll,
- ansvara för att Driftägare och Systemägare delges centralt ackrediteringsunderlag i så god tid att lokalt driftunderlag kan fastställas och lokalt ackrediteringsbeslut kan fattas inom angivna tidsramar,
- ansvara för att ett IT-system är dokumenterat när systemet lämnas över till Driftägaren,
- ansvara för att utbildningsplaner avseende IT-systemet tas fram för olika personalkategorier och tillse att utbildning möjliggörs.

2.7 Driftägare (DÄ)

2.7.1 Uppgifter

Enligt DIT04 är Driftägaren den chef för en organisationsenhet som ansvarar för driften av IT-system. Om Driftägaren är chef för en organisationsenhet som brukar IT-system är han även Systemägare. Detta är normalfallet för IT-system för insatsledning.

2.7.2 Ansvar

Enligt DIT04 har Driftägaren bland annat ansvar för:

- driften av IT-systemet enligt anvisningar från Produktägaren och utifrån beställning från Systemägaren,
- att föra dialog med Produktägare om tillgänglighet, servicenivå och kostnad för drift,
- att utse Driftansvarig,
- att tillse att medel avsätts för de uppgifter som åligger Driftansvarig,
- eventuell upphandling (motsvarande) av driftresurser.

Utöver vad som anges i DIT04 har Driftägaren ansvar för att:

- tillse att roller i COM finns utsedda i den organisation som ansvarar för utförandet av driften,
- tillse att bestämmelser i COM upprätthålls inom den organisation som ansvarar för utförandet av driften.

2.8 Driftansvarig (DA)

2.8.1 Uppgifter

Enligt DIT04 är Driftansvarig den som ansvarar för genomförandet av drift för IT-system, som driftsatts i en fysisk miljö, åt en eller flera Systemägare.

2.8.2 Ansvar

Enligt DIT04 innebär driftansvar bland annat att:

- att driftsätta ett IT-system åt en Systemägare efter det att Driftägaren har fattat beslut om driftsättning,
- att enligt anvisningar från Driftägaren budgetera och planera för drift,
- drift enligt anvisningar från Produktägaren och Driftägaren,
- att föra driftjournal över IT-system som har flera användare.

Utöver vad som anges i DIT04 har Driftansvarig ansvar för att:

- tillse att Driftpersonal utbildas avseende IT-systemet,
- att Driftledaren och Driftpersonalen tar del av relevant dokumentation rörande driften och för journal över detta,
- att utse Driftledare, till vilken Driftpersonal kan rapportera,
- att det finns en dokumenterad rutin för driftstörningsanmälan,
- att det finns en dokumenterad rutin för att samråda med berörda inför planerade avbrott,
- att Driftledare och Driftpersonal är behöriga för de IT-system och driftmiljöer de hanterar enligt Produktägarens anvisningar för respektive IT-system och Driftansvarigs anvisningar för driftmiljön,
- att Driftledare och Driftpersonal är behörig för den organisatoriska miljö denne verkar i enligt Systemägarens anvisningar.

2.9 Driftledare (DL)

2.9.1 Uppgifter

Rollen Driftledare skall användas där det inte finns en speciellt utpekad COM-roll med ansvar för att leda lokal drift och arbetsleda driftpersonal, exempelvis inom extern leverantörs organisation.

Driftledarens huvuduppgift är att leda lokal drift och att arbetsleda Driftpersonalen. Driftledaren skall vara väl förtrogen med aktuella IT-system och skall vara insatt i aktuell status och eventuella restriktioner.

2.9.2 Ansvar

Driftledaren ansvarar för:

- att Driftpersonalen tilldelas arbetsuppgifter med hänsyn till behörighet och kompetens,
- uppföljning av verksamhet,
- att prioritera och leda felavhjälpande åtgärder,
- att samverka med angränsande funktioner,
- att orientera och rapportera till Driftansvarig,
- dokumentation och rapportering av felanmälan och driftstörningar enligt kapitel 5.5 (Drift, underhåll och användning - Rapportering)

2.9.3 Behörighet

Driftledaren skall vara behöriga för de IT-system denne ansvarar för enligt Produktägarens anvisningar för respektive system. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på godkända utbildningar och certifieringar,
- krav på godkänd praktik,
- krav på vidmakthållande av kompetens för fortsatt behörighet.

Driftledare skall vara behörig för den driftmiljö denne verkar i enligt Driftansvarigs anvisningar. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på godkända utbildningar och certifieringar,
- krav på kunskaper om standarder, processer och metodstöd,
- krav på kunskap om egen och beställande organisation och verksamhet,
- krav på vidmakthållande av kompetens för fortsatt behörighet,
- krav på arbetsledarutbildning.

Driftledare skall vara behörig för den organisatoriska miljö denne verkar i enligt Systemägarens anvisningar. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på kunskap om beställande organisation och verksamhet samt särskilda regler kopplade till verksamheten,
- krav på dokumentation av kunskap och färdighet.

2.10 Driftpersonal (DP)

2.10.1 Uppgifter

Driftpersonalens huvuduppgift är att drifthålla IT-system under ledning av Driftledaren.

Driftpersonal genomför huvudsakligen:

- drift enligt erhållen uppgift,
- orientering och rapportering,
- daglig kontroll.

2.10.2 Ansvar

Driftpersonal skall vara väl förtrogen med IT-systemet och skall ta del av aktuella driftvisningar och restriktioner. Driftpersonalens ansvar och befogenheter skall framgå av Driftansvarig tillhandahållen lokal driftinstruktion eller motsvarande.

Driftpersonal är skyldig att informera sig om händelser som kan påverka tjänstens utövande samt kontrollera eventuella förändringar i rutiner och dokumentation.

2.10.3 Behörighet

Driftpersonalen skall vara behöriga för de IT-system de hanterar enligt Produktägarens anvisningar för respektive system. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på godkända utbildningar och certifieringar,
- krav på godkänd praktik,
- krav på vidmakthållande av kompetens för fortsatt behörighet.

Driftpersonal skall vara behörig för den driftmiljö de verkar i enligt Driftansvarigs anvisningar. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på godkända utbildningar och certifieringar,
- krav på kunskaper om standarder, processer och metodstöd,
- krav på kunskap om egen och beställande organisation och verksamhet,
- krav på vidmakthållande av kompetens för fortsatt behörighet.

Driftpersonalen skall vara behörig för den organisatoriska miljö denne verkar i enligt Systemägarens anvisningar. En sådan anvisning skall minst omfatta:

- krav på kunskap om beställande organisation och verksamhet samt särskilda regler kopplade till verksamheten.

2.11 Systemägare (SÄ)

2.11.1 Uppgifter

Enligt DIT04 är Systemägaren den chef för en organisationsenhet (verksamhetschef, förbandschef) som ansvarar för den del av ett IT-system som skall användas i den egna verksamheten. För IT-system för insatsledning är chef för organisationsenhet i normalfallet både Systemägare och Driftägare. Systemägaren fattar Lokalt ackrediteringsbeslut.

I det militära luftfartssystemet är Systemägaren den som har ansvar för att användning av IS-tjänster inom den egna organisationsenheten sker i enlighet med COM, så att flygsäkerhetskritiska situationer undviks eller hanteras på ett riktigt sätt om de uppstår.

2.11.2 Ansvar

Systemägaren är enligt DIT04 bland annat ansvarig för att:

- planera och budgetera för nyttjande av IT-systemet,
- utse Funktionsansvarig.

Utöver vad som anges i DIT04 är Systemägaren ansvarig för att systemet används i enlighet med Produktägarens och Driftägarens anvisningar och att riktigheten i informationen som skapas i IT-systemet säkerställs genom att:

- verksamheten har dokumenterade rutiner och att dessa följs av personalen i genomförandet av verksamheten,
- personal som använder IS-tjänsten har erforderlig utbildning, kompetens och färdighet samt kännedom om gällande regler,
- dokumentera att personalen har erforderlig kompetens och färdighet samt tilldela lämpliga behörigheter i IT-systemet.

2.12 IT-chef (C IT)

IT-chef är en befattning i linjeorganisationen. IT-chefen samordnar normalt förbandets IT-funktion och handlägger ärenden åt Systemägaren. Det är också normalt IT-chefen som leder det lokala ackrediteringsarbetet. Enligt *COM Gem – 2. Ansvar* skall IT-chefen normalt inneha rollen som FA IS.

2.13 IT-säkerhetschef (IT-säkch)

IT-säkerhetschef är en befattning i linjeorganisationen. IT-säkerhetschefen stödjer normalt det lokala ackrediteringsarbetet och granskar lokala ackrediteringsunderlag ur ett IT-säkerhetsperspektiv.

2.14 Funktionsansvarig (FA)

2.14.1 Uppgifter

Enligt DIT04 är Funktionsansvarig den som handlägger ärenden åt Systemägaren (avseende visst IT-system). Systemägaren kan delegera beslutsrätt avseende behörigheter för ett visst IT-system till en funktionssansvarig. Ett sådant beslut skall dokumenteras.

2.14.2 Ansvar

Utöver vad som anges i DIT04 ansvarar Funktionsansvar för:

- att genomföra lokal ackreditering under IT-chefens ledning,
- att besluta om användarbehörigheter i IT-systemet för Systemägarens räkning i de fall sådan delegering gjorts,
- att planera utbildning och tillse att denna genomförs
- att upprätthålla förteckningar över genomförda utbildningar och tilldelade behörigheter.

2.15 Linjechef (LC)

2.15.1 Uppgifter

Linjechef är chef som är underställd verksamhetsledaren och som fortlöpande leder verksamheten mot uppställda mål och som användarna rapporterar till.

2.15.2 Ansvar

Linjechef innebär huvudsakligen att ansvara för att systemet används i enlighet med anvisningar och att riktigheten i informationen som skapas i IT-systemet säkerställs genom att:

- tillse att användarna i systemet är behöriga och följer givna instruktioner,
- upprätta plan för utnyttjandet av IT-systemet, tillsätta roller och beställa utbildning utifrån verksamhetens behov,
- vidta åtgärder enligt kontinuitetsplan vid reducerad tillgänglighet till IS-tjänsten, rapportera när verksamheten måste avbrytas och rapportera flygsäkerhetssäkerhetspåverkande situationer som verksamhetssäkerhetspåverkande avvikelser.

2.16 Användare (Anv)

2.16.1 Uppgifter

Användaren är den primära nyttjaren av en IS-tjänst.

2.16.2 Ansvar

Användning innebär huvudsakligen att tillse att systemet används i enlighet med anvisningar och att riktigheten i informationen som skapas i IT-systemet säkerställs genom att:

- inneha erforderlig utbildning, kompetens och färdighet samt kännedom om gällande regler,
- göra en rimlighetsbedömning av den information som matas in i, eller erhålls ut från IS-tjänsten.

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

3 Integration

Detta kapitel behandlar

3.1	Allmänt	25
3.2	Fastställande av flygsäkerhetspåverkan	25
3.3	Centralt systemsäkerhetsbeslut	26
3.4	Centralt ackrediteringsbeslut	26
3.5	Beslut om centrala driftförutsättningar	27
3.6	Service Level Agreement (SLA)	27

3.1 Allmänt

Detta kapitel omfattar kompletterande krav till DIT04 för hur IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall beskrivas och klassificeras samt hur dessa faktorer skall omhändertas i integrationen av IT-systemet i verksamheten. I stort överensstämmer kapitlets omfattning med DIT04 livscykelmodell skede P1 till P5 fram till beslutspunkt B5 – beslut om användning (BOA).

Kapitlet innehåller COM IS krav på:

- fastställande av flygsäkerhetspåverkan,
- Centralt Systemsäkerhetsbeslut,
- Centralt Ackrediteringsbeslut,
- Beslut om Centrala Driftförutsättningar.

Kapitlet beskriver aktörernas aktiviteter och därtill kopplade COM IS krav.

3.2 Fastställande av flygsäkerhetspåverkan

Enligt DIT04 skall Produktägaren som ansvarar för IT-systemet låta utreda IT-systemets eventuella påverkan på människa och miljö.

För att avgöra vilka system som är flygsäkerhetspåverkande används COM IS klassificeringssystem för flygsäkerhetspåverkan (8 Klassificeringssystem (sida 41)) i avvaktan på ett gemensamt klassificeringssystem för Försvarsmakten. Resultatet av klassificeringen skall Produktägaren rapportera till FM SE IT, där det förtecknas i CIO sammanställning över Försvarsmaktens IT-system.

De IT-system som har klassificerats som flygsäkerhetspåverkande skall genomgå systemsäkerhetsprocessen. I denna process skall det beskrivas hur

IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas under IT-systemets fortsatta livscykel.

Dessa beskrivningar skall tillföras i underlagen till:

- Centralt ackrediteringsbeslut,
- Beslut om centrala driftförutsättningar,
- Service Level Agreement (SLA).

För de IT-system som klassificerats som flygsäkerhetspåverkande skall centralt systemsäkerhetsbeslut fattas i samråd med VSHTSÄK/SÄKINSP FLYGI.

3.3 Centralt systemsäkerhetsbeslut

Av systemsäkerhetsbeslut för ett IT-system som klassats som flygsäkerhetspåverkande skall framgå:

- IT-systemets klassning utifrån 8 *Klassificeringssystem (sida 41)*,
- i vilka dokument som villkor för omhändertagande av flygsäkerhetspåverkande faktorer återfinns.

3.4 Centralt ackrediteringsbeslut

I underlag till beslut om central ackreditering skall framgå hur IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas av Systemägaren vid en lokal ackreditering.

Underlaget skall minst innehålla:

- krav på utbildning för Användare, Administratörer och Funktionsansvarig,
- eventuella krav på central behörighetstilldelning eller central dokumentation av behörigheter,
- särskilda krav på kontinuitetsplan och hur verksamheten skall kunna fortgå vid reducerad eller utebliven IS-tjänst,
- när verksamheten måste avbrytas på grund av reducerad tillgänglighet till IS-tjänst,
- särskilda rapporteringsförhållanden.

3.5 Beslut om centrala driftförutsättningar

I underlag till Beslut om centrala driftförutsättningar skall framgå hur IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas av Driftägaren i framtagning av det lokala driftunderlaget.

Underlaget skall minst innehålla:

- krav på redundans,
- krav på utbildning och behörighet för Driftpersonal,
- hur driftstörningar skall rapporteras och följas upp inom linjeorganisation,
- särskilda anvisningar för avbrott,
- särskilda anvisningar för drift och underhåll utöver vad som anges i teknisk dokumentation.

3.6 Service Level Agreement (SLA)

Av Service Level Agreement skall framgå hur IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas av Driftägaren och det skall minst innehålla:

- systemets prioritet utifrån 8 Klassificeringssystem (sida 41),
- krav på särskilda rutiner (exempelvis bärartjänster)
- krav på tillgänglighet,
- tider när systemet skall vara tillgängligt,
- tidsförhållanden för åtgärdande av driftstörningar,
- prioriterade åtgärder,
- prioriterade användare,
- särskilda rapporteringsskyldigheter,
- befattningshavare med rätt att prioritera vid konflikt eller tveksamhet gentemot driftansvarigs övriga driftåtaganden.

4 Införande

Detta kapitel behandlar

4.1	Allmänt	29
4.2	Systemägarens aktiviteter	29
4.3	Driftägarens aktiviteter	30

4.1 Allmänt

Detta kapitel omfattar kompletterande krav till DIT04 för införandet av IT-systemet/IS-tjänsten. I stort överensstämmer kapitlets omfattning med DIT04 livscykelmodell skede P6 fram till beslutspunkt B6 – beslut om driftsättning.

Kapitlet innehåller COM IS krav på:

- lokal ackreditering,
- upprättande av SLA och
- upprättande av rutiner, planer och underlag.

Kapitlet beskriver aktörernas aktiviteter och därtill kopplade COM IS krav.

4.2 Systemägarens aktiviteter

Införandet av IT-systemet vid förbandet leds av Systemägaren med stöd av IT-chef, IT-säkerhetschef och Funktionsansvarig för respektive system och i enlighet med DIT04 och övriga styrande dokument.

I det militära luftfartssystemet är Systemägaren den som har ansvar för att IT-systemet används på ett riktigt sätt så att information in och ut från systemet har rätt kvalitet och ger riktiga underlag för beslut. Detta gör systemägaren genom att säkerställa:

- att det finns tillräckliga lokala rutiner,
- att personal som brukar IT-systemet har rätt utbildning och behörighet för verksamheten och sin roll i IT-systemet.

4.2.1 Lokal ackreditering

Funktionsansvarig för respektive system genomför Lokal ackreditering under ledning av förbandets IT-chef, med stöd av förbandets IT-säkerhetschef och i samråd med Funktionsansvarig IS. Lokal ackreditering skall vara utformad för att kunna omfatta insats, om så är tillämpligt.

Innan lokalt ackrediteringsbeslut fattas skall funktionsansvarig vara utsedd. Denne skall vara utbildad på hur systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas vid bruk av systemet.

I lokal ackreditering skall ingå:

- En beskrivning av den lokala användningen av IT-systemet och av lokala förutsättningar,
- hänvisning till lokala rutiner,
- lokal säkerhetsanalys,
- utsedda lokala roller,
- kontinuitetsplan.

Vid lokal ackreditering skall det kontrolleras att det finns:

- dokumenterade rutiner för hur utbildning och behörighetstilldelning genomförs och dokumenteras,
- en dokumenterad rutin för hur en sammanställning av tilldelade behörigheter i IT-systemet skall föras.

För omhändertagande av flygsäkerheten skall det finnas en kontinuitetsplan som minst skall innehålla en beskrivning av:

- flygsäkerhetspåverkan i den lokala verksamheten enligt klassificeringssystemet,
- hur verksamheten skall fortgå vid en reducerad tillgänglighet, alternativt hur den skall avbrytas,
- när verksamheten måste avbrytas,
- hur verksamheten skall återupptas efter avbrott,
- vilken ansvarig chef som har rätt att fatta beslut om avbrytande och återtagande av verksamhet,
- rapporteringsskyldighet inom linjeorganisationen och enligt RML.

4.2.2 Dokumentation av lokala rutiner

Lokala rutiner skall vara dokumenterade. Detta kan antingen göras i det lokala ackrediteringsunderlaget eller i annat styrande dokument, till exempel verksamhetsledningssystem. Vid större förändringar i lokala rutiner skall ackrediteringsunderlaget kontrolleras och vid behov revideras.

4.3 Driftägarens aktiviteter

Driftägarens åtaganden framgår av Service Level Agreement och av centrala driftförutsättningar. Driftägaren ansvarar för att Driftansvarig är insatt i hur IT-systemets flygsäkerhetspåverkande faktorer skall omhändertas vid genomförandet av drift.

4.3.1 Service Level Agreement (SLA)

Ett systems krav på tillgänglighet och servicenivå samt ekonomiska ram hanteras genom att Service Level Agreement tecknas mellan Produktägaren på central eller lokal nivå och Driftägaren.

Produktägaren skall vid upprättandet av Service Level Agreement till Driftägaren tillhandahålla krav på:

- systemets prioritet utifrån klassificeringssystemet,
- tider när systemet skall vara tillgängligt,
- tidsförhållanden för åtgärdande av driftstörningar,
- prioriterade åtgärder vid driftstörningar,
- prioriterade användare,
- särskilda rapporteringsskyldigheter,
- befattningshavare med rätt att prioritera vid konflikt eller tveksamhet gentemot driftansvarigs övriga driftåtaganden.

4.3.2 Lokalt driftunderlag

Driftägaren med stöd av Driftansvarig utför, utifrån Centrala driftförutsättningar, beredning av hur drift av systemet skall utföras. Resultatet av beredningen sammanställs i ett lokalt driftunderlag som beskriver hur Driftansvarig skall hantera det aktuella IT-systemet.

För omhändertagande av flygsäkerheten skall lokalt driftunderlag innehålla tillämpning av:

- intrångsskydd,
- logghantering,
- skydd mot skadlig kod,
- tillträdesbegränsning,
- anvisningar för avbrott och systemåterställning,
- underhållsföreskrifter,
- installation, konfiguration och driftsättning av ny grunddata och programuppdateringar,
- anpassning av programvaruparametrar och konfigurationshantering,
- reservdels- och UE-hantering.

4.3.3 Krav på särskilda rutiner

Driftansvarig som ansvarar för ett IT-system som av Produktägaren märkts som bärartjänst, skall ha en rutin för att kontrollera om det är en flygsäkerhetsklassad IS-tjänst som bärs.

Felcentral som hanterar ett IT-system som av Produktägaren märkts som bärartjänst, skall ha en rutin för att kontrollera om det är en flygsäkerhetsklassad IS-tjänst som bärs vid tillfället för felanmälan.

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

5 Drift, underhåll och användning

Detta kapitel behandlar

5.1	Allmänt	33
5.2	Planering	33
5.3	Drift och underhåll	34
5.4	Användning	34
5.5	Rapportering	34

5.1 Allmänt

Detta kapitel omfattar kompletterande krav till DIT04 för leverans och användning av IS-tjänsten, d.v.s. planering (inklusive utbildning och behörighet), drift, underhåll, användning och rapportering. I stort överensstämmer kapitlets omfattning med DIT04 livscykelmodell skede P7.

Kapitlet beskriver aktörernas aktiviteter och därtill kopplade COM IS krav.

5.2 Planering

Linjechef upprättar plan för utnyttjande av IS-systemet varefter Systemägaren beställer erforderlig kapacitet och volym av Driftägaren.

Linjechef tillsätter roller och behövsätter utbildning utifrån verksamhetens behov. Funktionsansvarig planerar erforderlig utbildning och tillser att denna genomförs. Chef eller FA som har erhållit delegering av Systemägaren, fastställer efter utbildning erhållna behörigheter. Erhållna utbildningar och behörigheter dokumenteras.

Driftansvarig tillser att det finns erforderlig kapacitet och volym i enlighet med överenskommelse med Systemägaren och ingångna Service Level Agreement (SLA).

Driftansvarig tillsätter roller och genomför utbildning utifrån verksamhetens behov i enlighet med de krav som ställs upp av Produktägaren. Behörig chef fastställer efter utbildning erhållna behörigheter. Erhållna utbildningar och behörigheter dokumenteras.

5.3 Drift och underhåll

Driftansvarig levererar överenskomna IS-tjänster för avsedd verksamhet. Driftledaren leder produktionen av IS-tjänster mot uppställda krav. Driftledaren tillser att Driftpersonalen är behörig, följer givna instruktioner och rapporterar fortlöpande.

I händelse av driftstörningar eller avbrott hanterar Driftansvarig och Driftledare dessa i enlighet med avbrottsplan, sådana händelser skall rapporteras enligt kapitel 5.5. Rapportering.

5.4 Användning

Systemägaren använder systemet enligt uppgjorda planer. Linjechef leder fortlöpande verksamheten mot uppställda mål. Linjechef tillser att användare i systemet är behöriga, följer givna instruktioner och rapporterar fortlöpande.

I händelse av reducerad tillgänglighet till IS-tjänsten skall Linjechef och Användare vidta åtgärder enligt kontinuitetsplan.

I händelse av att flygsäkerhetspåverkande situationer uppstår skall Linjechef och Användare vidta åtgärder enligt kontinuitetsplan för att undvika eller reducera konsekvenserna av dessa. Var och en är skyldig att rapportera när verksamhet måste avbrytas. Flygsäkerhetspåverkande situationer skall rapporteras som verksamhetssäkerhetspåverkande avvikelser.

5.5 Rapportering

Syftet med rapportering är att säkerställa verksamheten, åtgärda driftstörningar och att erhålla statistik för långsiktiga åtgärder.

Vid driftstörning i externt levererade IS-tjänster skall Driftpersonal ha en dokumenterad rutin för hur avvikelser och driftstörningar skall rapporteras. Driftansvarig är skyldig att rapportera sådana avvikelser och driftstörningar till C SIS.

En sådan rapport skall minst innehålla:

- beskrivning av hur händelsen yttrade sig (utan försök att förklara den tekniska orsaken till det inträffade),
- tidpunkt för händelsen,
- drift- eller underhållstillfälle då händelsen observerades,
- eventuell vidtagen åtgärd i samband med händelsen (omkoppling till redundant system, bortkoppling av system, funktion eller liknande).

Vid driftstörning i internt levererade IS-tjänster skall Driftpersonal upprätta och insända en Driftstörningsanmälan SIS eller Avvikelse rapport i enlighet med *COM Gem – 5. Rapportering*.

I händelse av reducerad tillgänglighet till IS-tjänsten skall Användare upprätta en avvikelse rapport enligt anvisningar i verksamhetsställets verksamhetsledningssystem, där det skall framgå hur en sådan avvikelse rapport skall komma C SIS tillhanda. Användaren skall göra felanmälan enligt 7 *Felanmälan (sida 39)*.

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

6 Kontroll och revision

Detta kapitel behandlar

6.1	Allmänt	37
6.2	Central SIS-chef	37
6.3	L CSIS	37
6.4	Funktionsansvarig IS	38

6.1 Allmänt

Detta kapitel omfattar krav på kontroll och revision av informationssystemtjänsten inom det militära luftfartssystemet, utöver vad som anges i DIT04 och andra styrande dokument.

Revision syftar här till att upptäcka brister i operationella manualer och i verksamhetsledningssystemet. Exempel på sådana brister är avsaknad av styrning, rutiner, planer och dokumentation. Revision genomförs periodiskt, oftast årligen.

Kontroll syftar här till att upptäcka brister i verksamheten. Exempel på sådana brister är obehörig personal, bristfällig dokumentation eller bristfälliga rutiner. Kontroll genomförs regelbundet eller när det kan anses påkallat p.g.a. avvikande händelser i verksamheten.

6.2 Central SIS-chef

Central SIS-chef genomför fortlöpande kontroller av centrala beslut och underlag.

Denne skall därvid kontrollera:

- att Produktägarens Systemsäkerhetsbeslut, Beslut om central ackreditering, Beslut om centrala driftförutsättningar och Service Level Agreement (SLA) har omhändertagit krav enligt COM IS.

6.3 L CSIS

L CSIS deltar i den årliga revisionen av verksamhetsställets verksamhetsledningssystem.

Denne skall därvid kontrollera:

- att de IT-system som tagits i bruk vid verksamhetsstället har genomgått lokal ackreditering, alternativt lokal säkerhetsgranskning omfattande bestämmelserna i FIB 2006:2,
- att Linjeförman kan uppvisa lokala rutiner och planer i enlighet med krav i lokal ackreditering för de IT-system som nyttjas i den egna verksamheten,
- att Funktionsansvarig för respektive IT-system kan uppvisa dokumentation över roller, utbildning och tilldelade behörigheter,
- att kontinuitetsplan finns för respektive IT-system,
- att, i de fall förbandschefen är tillika Driftansvarig, lokalt driftunderlag finns för respektive IT-system.

L CSIS genomför fortlöpande kontroller vid verksamhetsstället.

Denne skall därvid kontrollera:

- att Systemägaren omhändertar kravpunkter enligt COM IS i det lokala ackrediteringsarbetet.

6.4 Funktionsansvarig IS

Funktionsansvarig IS biträder L CSIS i den årliga revisionen av verksamhetsställets verksamhetsledningssystem.

Funktionsansvarig IS genomför fortlöpande kontroller vid verksamhetsstället.

Denne skall därvid kontrollera:

- att roller är tillsatta,
- att Funktionsansvarig har fastställt erhållna behörigheter för respektive IT-system,
- att erhållna behörigheter och utbildningar har dokumenterats,
- att instruktioner finns tillgänglig för Användarna,
- att kontinuitetsplan finns tillgänglig, är känd och nyttjas,
- att lokalt driftunderlag finns, är känt och nyttjas,
- att Driftansvarig kan uppvisa dokumentation på att Driftledare och Driftpersonal är behöriga,
- att Användare (genom Funktionsansvarig) har rätt behörighet.

7 Felanmälan

Detta kapitel behandlar

7.1	Allmänt	39
7.2	Felcentral	39
7.3	Övning, beredskapshöjning och insats	40
7.4	Krav på hantering av felanmälan	40

7.1 Allmänt

Felanmälan syftar här till att rapportera de fel som upptäcks inom informationssystemtjänsten i det militära luftfartssystemet, främst avseende IS-tjänster.

Det åligger Produktägaren för ett IT-system att avtala om vem som skall mottaga och hantera felanmälan. Normalt görs detta i underlag till Beslut om centrala drifförutsättningar och genom tecknande av SLA med Driftägaren.

Normalt samlas funktionen för felanmälan till felcentraler som hanterar flera olika IT-system.

7.2 Felcentral

Begreppet felcentral används här för att beskriva den funktion i ett förband, anläggning eller vid en central nivå som hanterar felanmälan.

Felcentraler utgör en sammanhållande funktion för hantering av felbild avseende ett ansvarsområde, vilket bl. a. innebär att:

- ta emot, dokumentera, analysera och prioritera felanmälan,
- initiera felavhjälpan åtgärder,
- samordna, koordinera, analysera och övervaka felanmälan och reparationer,
- tillse att vid behov, extern felanmälan görs till rätt instans, med rätt information och med rätt prioritet,
- utgöra kontaktyta mot extern underhållsorganisation,
- säkerställa att berörda funktioner orienteras om ledningssystemets aktuella begränsningar, (såväl ur ett taktiskt perspektiv som m.h.t. flyg- och verksamhetssäkerhet),
- skapa förutsättningar för dokumentation, rapportering och uppföljning av avvikelser och driftstörningar (inklusive felrapportering i driftdata-system).

7.3 Övning, beredskapshöjning och insats

Vid verksamhet från annan bas än ordinarie flottilflygplats, sker all felanmälan av IS-tjänster till TDB (FelC) enligt *COM Bas – 1.9 Felanmälan vid flottiljdrift, övning och insats*. Detta gäller även för sådant som normalt felanmäls till FMLOG Central Servicedesk m.fl.

7.4 Krav på hantering av felanmälan

Processen för felanmälan skall normalt uppfylla nedanstående krav på dokumentation av ärendemottagning:

- datum och klockslag när ärendet emottogs,
- ärendenummer,
- kunduppgifter (FMID),
- ärendebeskrivning,
- krav på klartidpunkt,
- mottaget av.

Processen för felanmälan skall normalt uppfylla nedanstående krav på dokumentation av åtgärdshantering:

- uppföljning av ärende,
- rapportering, (t ex statusrapportering till kund),
- åtgärder,
- klartidpunkt,
- ärendeavslut,
- klarrapporteringstidpunkt.

Processens skall kontinuerligt dokumenteras i ett ärendehanteringssystem. Vid felanmälan till felcentral skall ärendenummer erhållas enligt respektive felcentrals ärendehanteringssystem.

Den som tar emot klarrapport tillser att de som är berörda av ärendet delges rapport. Om klarrapport saknas, efterlyses status via aktuell felcentral med hjälp av ärendenummer.

8 Klassificeringssystem

Detta kapitel behandlar

8.1	Allmänt	41
8.2	Tillämpning	41
8.3	Påverkansfaktorer	42
8.4	Systemklasser	42
8.5	Kravdefinition för SLA	44

8.1 Allmänt

I många fall är IT-system utvecklade för att vara generella system att nyttjas inom Försvarsmakten utan särskild hänsyn till eventuell flygsäkerhetspåverkan. Men satta i sitt sammanhang, inom ramen för en verksamhet som ingår i det militära luftfartssystemet, kan systemet få betydelse för flygsäkerheten.

Produktägaren skall i samråd med FLYGI (VSHTSÄK/SÄKINSP) bedöma om ett system har flygsäkerhetspåverkan. Ett system med flygsäkerhetspåverkan skall klassificeras enligt COM IS intill ett gemensamt system för Försvarsmakten framtagits.

IT-system som omfattas av COM IS framgår av CIO lista över IT-system, framgår av CIO portal på *emil*.

8.2 Tillämpning

Indelning och värdering av IT-system som omfattas av COM IS utgår från ett flygsäkerhetsperspektiv. Utgångspunkten för värdering är vilken grad av påverkan den av IT-systemet levererade IS-tjänsten har på framförandet av och separationsavstånd mellan luftfartyg samt på ledning och uppföljning av verksamhet inom ramen för den militära luftfarten.

Systemklassificeringen är avsedd att tillämpas som stöd för prioritering och andra bedömningar som görs vid förvaltning, administration, drift och underhåll samt nyttjande av IT-system med någon form av påverkan på flygsäkerheten.

Vid drift är det helheten som är avgörande för bedömningar, d.v.s. systemklassen skall värderas i sitt verksamhetssammanhang. Som exempel, ett klass A system som i sig vanligen ges hög prioritet, prioriteras lågt om ingen flygverksamhet pågår eller planeras genomföras under den tid som bedömningen omfattar.

Bärartjänster, d.v.s. tjänster som bär IS-tjänster skall inte klassificeras utan istället märkas ut i klassificeringssystemet.

8.3 Påverkansfaktorer

Följande faktorer ligger till grund för bedömning av ett IT-systems påverkan på verksamheten:

- direkt påverkan på flygsäkerhet vid framförandet och navigation av luftfartyg,
- indirekt påverkan på flygsäkerhet vid framförandet av luftfartyg inom det militära luftfartssystemet,
- IT-systemets betydelse för drift och underhåll av luftfartyg inom det militära luftfartssystemet,
- IT-systemets betydelse för ledning och uppföljning av verksamhet inom det militära luftfartssystemet,
- betydelsen av reducerad eller otillgänglig tjänst för verksamheten inom det militära luftfartssystemet,
- betydelse av informationens riktighet för verksamheten inom det militära luftfartssystemet,
- spårbarhet till händelser,
- sekretess.

8.4 Systemklasser

Klass	Definition
A	IS-tjänst som har ett direkt informationsutbyte och en direkt påverkan på luftfartygs framförande och separation. <i>Exempel kan vara tal-, radio- och radartjänster med tillhörande stöd- och presentationstjänster samt system för hantering av meteorologisk information, färdplaner, flygplatsstatus mm.</i> Otillgänglig IS-tjänst innebär att pågående flygningar avbryts samt att nya flygningar inte får påbörjas.
B	IS-tjänst med indirekt påverkan på luftfartygs framförande och separation eller väsentlig för drift och underhåll under flygtid. <i>Exempel kan vara tjänster som hanterar information om luftvärdighet.</i> Otillgänglig IS-tjänst innebär att nya flygningar inte får påbörjas.
C	IS-tjänst med indirekt påverkan på luftfartygs framförande och separation eller är väsentlig för drift och underhåll under flygtid, men som klarar en tids avbrott innan flygsäkerheten påverkas negativt. <i>Exempel kan vara tjänster som hanterar information om rutiner för hantering av luftfartyg, men även tjänster som hanterar information om materielstatus, och som klarar en tids avbrott.</i> Otillgänglig IS-tjänst längre tid än angivet antal timmar innebär att nya flygningar inte får påbörjas.

Klass	Definition
D	IS-tjänst utan påverkan på luftfartyg och/eller ledning och uppföljning av verksamhet inom ramen inom ramen det militära luftfartssystemet.
E	Bedömning har ej kunnat göras eller pågår.
ISBT	Bärartjänst, d.v.s. tjänst som bär andra IS-tjänster, vilka i sin tur kan vara flygsäkerhetspåverkande. Märkningen skall i verksamheten initiera analys av bärartjänstens relation till andra tjänster.

8.4.1 Klass A - Direkt påverkan

Med direkt påverkan på flygsäkerhet avses sådana IT-system eller IS-tjänst som har ett direkt informationsutbyte och en direkt påverkan på luftfartygs framförande och separation. Kännetecknande är krav på hög tillgänglighet och riktighet - felaktiga data tolereras inte.

Exempel på IT-system eller IS-tjänst med direkt påverkan kan vara kommunikationstillämpningar, system för generering, hantering och presentation av data som har direkt påverkan på luftfartygs framförande som t ex styrkommandon, positionsangivelse, hantering av meteorologisk information, färdplaner, flygplatsstatus.

Avbrott hos IT-system eller IS-tjänst innebär att pågående flygningar avbryts samt att nya flygningar inte får påbörjas.

8.4.2 Klass B - Indirekt påverkan

Med indirekt påverkan på flygsäkerhet avses sådana IS-tjänster som indirekt stödjer framförande och navigation av luftfartyg eller är väsentlig för drift och underhåll under flygtid. Kännetecknande är krav på tillgänglighet och riktighet - enstaka felaktigt data tillåts och rutin för korrelering och felrättning av data finns.

Exempel på IS-tjänster med indirekt påverkan kan vara tjänster som hanterar information om luftvärdighet.

Otillgänglig IS-tjänst innebär att nya flygningar inte får påbörjas.

8.4.3 Klass C – Indirekt påverkan med tidskrav

Med indirekt påverkan med tidskrav på flygsäkerhet avses sådana IS-tjänster som indirekt stödjer framförande och navigation av luftfartyg eller är väsentlig för drift och underhåll under flygtid, men som klarar en tids avbrott innan flygsäkerheten påverkas negativt. Kännetecknande är krav på tillgänglighet och riktighet - enstaka felaktigt data tillåts och rutin för korrelering och felrättning av data finns.

Exempel på IS-tjänster med indirekt påverkan med tidskrav är tjänster som hanterar information om rutiner för hantering av luftfartyg, men även

tjänster som hanterar information om materielstatus, och som klarar en tids avbrott.

Otillgänglig IS-tjänst längre tid än angivet antal timmar innebär att nya flygningar inte får påbörjas.

8.4.4 Klass D - Utan påverkan

Med Klass D avses IS-tjänst som inte har någon påverkan på luftfartyg och/eller ledning och uppföljning av verksamhet inom ramen det militära luftfartssystemet.

8.4.5 Klass E - Bedömning ej genomförd

Klass E omfattar system som saknar bedömning eller där bedömning inte har kunnat göras.

8.4.6 ISBT – Bärartjänst

Bärartjänst - tjänst som bär andra IS-tjänster, vilka i sin tur kan vara flygsäkerhetspåverkande. Märkningen skall i verksamheten initiera analys av bärartjänstens relation till andra tjänster. ISBT är ingen klass, utan används som märkning av de IS-tjänster som kan vara en förutsättning för tillgängligheten till flygsäkerhetspåverkande IS-tjänster. Bärartjänster skall således inte ingå i klass D – ingen påverkan.

8.5 Kravdefinition för SLA

COM IS klassificering kompletteras i Service Level Agreement (SLA) med en utvecklad och fördjupad analys utgående från ett informationssäkerhetsperspektiv där tillgänglighetskravet uttryckt i max avbrottstid är en central del.

Övriga informationssäkerhetskrav, riktighet, spårbarhet och ev. sekretess skall i sammanhanget också beaktas.

8.5.1 Max avbrottstid

Vilken betydelse har ett funktionellt avbrott för verksamheten?

Resultatet av bedömningen ligger till grund för bl.a. prioritering av underhåll och reparation samt krav på redundanta funktioner och administrativa rutiner i händelse av funktionsavbrott.

8.5.2 Riktighet

Vilken betydelse har informationens riktighet för verksamheten?

Krav uttrycks som:

- hög: inga fel tolereras,
- medel: enstaka fel i informationen tillåts, rutin för korrelering finns,
- låg: fel tolereras, rutin för korrelering finns.

8.5.3 Spårbarhet

Krav på spårbarhet skall identifieras och uttryckas som:

- hög: såväl verksamhet som författning och regelverk ställer spårbarhetskrav,
- grundkrav enligt försvarets interna bestämmelser.

8.5.4 Sekretess

Finns det behov att skydda informationen mot obehörig åtkomst? I sådant fall anges detta i bedömningen.

Krav uttrycks som:

- medel: författning eller verksamhet ställer krav på sekretess,
- hög: såväl verksamhet som författning och regelverk ställer sekretesskrav,
- låg: det finns inga krav på sekretess.

Bilagor COM IS

<i>Bilaga 0 Tidigare ändringshistorik – COM IS (sida 48)</i>
--

Bilaga 1 Flödesmodell för COM IS

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

Bilaga 0 Tidigare ändringshistorik – COM IS

Senaste ändringar finns i *Ändringshistorik COM IS (sida 7)*.

Tabell 2:1 Sammanställning av ändringar i tidigare versioner.

Ver.	Avsnitt	ÄF-nr	Ändring	Publicerades
3.3c	COM IS – Titelsida	---	Fastställelseinformationen på titelsida är ändrad.	2009-12-01
3.2	COM IS – Titelsida	ÄF-61	Ny version. COM IS tillämpas ej, dock är det giltigt som kravställningsdokument intill ny DIT är fastställd.	2009-09-15
	Samtliga	ÄF-61	COM IS tillämpas ej, dock är det giltigt som kravställningsdokument intill ny DIT är fastställd.	
3.1b	COM IS – Titelsida	---	Nytt fastställersedatum.	2009-04-01
	COM IS	---	Hypertextlänkar till refererade avsnitt har införts.	
	Bilagor COM IS (sida 47)	---	Sammanställning av bilagor har tillförts, med klickbara länkar.	
3.0	COM	ÄF-56	Införandet av FMFO 2009-01-01. Arbete pågår med nytt kap 3 i COM Gem (Kvalitetssystemet) samt slutjustering av kap 5 (Rapportering av driftstörningar och avvikelser).	2009-02-18
1.0	COM IS	_____	Första publiceringen på <i>emil</i> .	2008-11-11

Begrepp och förkortningar

Begrepp/förkortning	Definition
4-funktionen	Avser den del inom en stab som handlägger logistik (ex A4, S4).
A6	HKV INSL FTS A6. Del av Flygtaktisk stab inom HKV Insatsledning. Handlägger sambandsärenden på taktisk nivå.
ACC	(Area Control Centre) Områdeskontroll
Ackreditering	Dels ett sådant godkännande av ett IT-system från säkerhetssynpunkt som avses i 12 § tredje stycket säkerhetsskyddsförordningen (1996:633), dels ett godkännande från säkerhetssynpunkt i övrigt av övriga IT-system. (1 kap 6 § Försvarmaktens interna bestämmelser (FIB 2003:3) om IT-säkerhet)
Administrativa sambandsmedel	Sambandsmedel som används för annat än taktisk eller teknisk kommunikation. Exempel: fax, telefoni, e-post
AFIS	(Aerodrome Flight Information Service) Flyginformationstjänst för flygplats
AFIS(-organenhet)	Enhet som utövar flyginformationstjänst för flygplats samt alarmeringstjänst.
A-ID	A-identitet (uppringande parts identitet).
akut avbrott	Uppkommet behov av avbrott som behövs för att återställa eller säkerställa funktionalitet
alarmeringstjänst	(Alerting service. ALRS) Verksamhet med uppgift att underrätta berörd enhet när ett luftfartyg behöver räddningstjänst, samt i behövlig omfattning bistå sådan enhet.
allvarligt tillbud	Avser tillbud där risken för haveri eller allvarlig skada varit mycket stor.
ALRS	(Alerting service) Alarmeringstjänst
AMC	(Airspace management cell) (t.v. ej översatt) Gemensam civil/militär funktion ansvarig för planering och fördelning av luftrum.
AMP	Airport Messages Processing. Delsystem i SIGMA. Hanterar färdplaner, METAR, TAF m m.
Annex Q	Bilaga (annex) till operationsorder, innehåller normalt inriktningar o s v avseende sambands- och ledningssystem.
ANS	(Air Navigation Services) Flygtrafiktjänst
ANS-DA	Driftstörningsanmälan för Air Navigation Services (LFV/civil flygtrafikledning).
anslutningspunkt	Den punkt vid vilken elektrisk energi överförs till en installation.
ansvarshavande chef	Chef som leder eller ansvarar för verksamhet enligt RML. Vid flygflottilj är ansvarshavande chef flottiljchef samt flygchef och teknisk chef, samt när verksamheten så kräver, militär flygplatschef, flygtrafiktjänstchef, strilchef och sambands- och informationssystemchef som kan accepteras av FSI.
ansvarsområde	(Area of responsibility. AoR) Ett avgränsat luftrum inom vilket en bestämd ATS-enhet ansvarar att flygtrafikledningstjänst utövas.
användaranvisning	Kompletterande information till operatörshandbok för tekniskt system. Utgiven av FM.
AP-DK	Anslutningspunkt Distribution Kabel (materiel ingående i Komnät Fbas)

Begrepp/förkortning	Definition
AP-DT	Anslutningspunkt Distribution Trådlös (materiel ingående i Komnät Fbas)
AP-F	Anslutningspunkt Förband (materiel ingående i Komnät Fbas)
AP-FP	Anslutningspunkt Flygplanplats (materiel ingående i Komnät Fbas)
AP-N	Anslutningspunkt nät (materiel ingående i Komnät Fbas)
APP	(Approach) Inflygningskontroll/-enhet/-tjänst
AP-RA	Anslutningspunkt Radioaccess (materiel ingående i Komnät Fbas)
AP-ST	Anslutningspunkt säker trådlös
AR SIS	Avvikelse rapport SIS
ArbO	Arbetsordning (dokument som normalt beskriver rutiner, ansvar och befogenheter m m)
ARCC	(Aeronautical rescue co-ordination centre) Organ som har ansvaret för att en effektiv flygräddningstjänst främjas samt för samordningen vid utförande av flygräddningsuppdrag inom en flygräddningsregion.
ATB	Allvarligt tillbud
ATC	a (Air Traffic Control Service) Flygkontrolltjänst b (Air Traffic Control Unit) Flygkontrollenhet
ATCC	(Air Traffic Control Centre) Flygkontrollcentral
ATL	Automatisk telefontrafik landsomfattande
ATN	Allmänna telefonnätet
ATS	(Air Traffic Service) Flygtrafikledning
ATU C-130	Air Transport Unit C-130
auktorisering	Bemyndigande för produktägare att utveckla Försvarens IT-verksamhet. (2 § Försvarens interna bestämmelser (FIB 2003:5) om IT-verksamhet)
autentisering	1 Kontroll av uppgiven identitet, t ex vid inloggning. 2 Kontroll av att ett meddelande är äkta, i bemärkelsen att det inte förändrats sedan det lämnade avsändaren.
avbrott	Händelse som begränsar, upplevs begränsa eller skulle kunna begränsa funktionalitet i de SIS-system och tekniska funktionskedjor som används för FV SIS-tjänst.
Avvikelse rapport SIS	Formulär för anmälan av avvikelse som inte är av sådan art att DA skrivs.
Base Ops Centre	(Air-)base operations centre. Stabsplats där S3/genomförandesektion med VB/Duty Officer verkar.
bassamband	Den verksamhet som bedrivs för att tillgodose sambandsbehovet för förbands- och sambandsledning på flygbas och flottilj.
bat	Bataljon
Batstab	Bataljonsstab

Begrepp/förkortning	Definition
BB1	Begränsad behörighet 1. Gäller för vissa elinstallationsarbeten på anläggning med systemspänning högst 1000 V. Behörigheten omfattar: <ul style="list-style-type: none"> • uppsättning och flyttning i befintlig gruppleddning av enstaka ljusarmatur, installationsströmställare och uttag med tillhörande kablar. • fast anslutning och losskoppling av maskin, apparat, bruksföremål eller annan anordning med tillhörande styrregler-, säkerhets- och indikeringsdon samt förläggning och anslutning av kablar tillhörande donen.
BB2	Begränsad behörighet 2. Gäller för vissa elinstallationsarbeten på anläggning med systemspänning högst 1000 V. Behörigheten omfattar: <ul style="list-style-type: none"> • fast anslutning och losskoppling av maskin, apparat, bruksföremål eller annan anordning med tillhörande styr-, regler-, säkerhets- och indikeringsdon samt förläggning och anslutning av kablar tillhörande donen.
BB3	Begränsad behörighet 3 Gäller för visst slag av arbete (avseende förläggning av elkabel m m). Elsäkerhetsverket prövar inkommen ansökan men utfärdar inga krav för erhållande av BB3 eftersom denna är en specialbehörighet. Avser rätt till att bygga från central m.m. i FM anläggningar
BCL	Bestämmelser för civil luftfart
belagd övningssektor	Militär övningssektor där militär flygverksamhet bedrivs eller inom kort avses bedrivnas.
Beslut om användning (BoA)	Beslut som tas av C PROD när produktägaren fattat följande beslut: Centralt ackrediteringsbeslut, Centralt systemsäkerhetsbeslut och Beslut om centrala driftförutsättningar. Dessa beslut bifogas Beslut om användning. Beslut om användning kan även omfatta nya uppdrag samt tillägg eller ändring av uppdrag, ekonomi och organisation, inom C PROD ansvarsområde.
Best Sb FV	Bestämmelser för sambandstjänsten vid flygvapnet. Grundläggande bestämmelser och anvisningar för sambandstjänsten inom flygvapnet. Kapitel 6 Radiosystem innehåller frekvenstilldelningar och planeringsunderlag för navigerings- och landningshjälpmedel, kortvägsradio, flygradiosystem, flygbasradiosystem, transportabla sambandsystem mm samt ett frekvensregister.
BKS	Behörighetskontrollsystem
B-nr	B-nummer. a Öppen benämning för sekretesskyddad anläggning (Exempel: B123). b Uppringd parts telefonnummer (motsv).
BoA	Beslut om Användning, som tas av C PROD när produktägaren fattat följande beslut: Centralt ackrediteringsbeslut, Centralt systemsäkerhetsbeslut och Beslut om centrala driftförutsättningar. Dessa beslut bifogas Beslut om användning. Beslut om användning kan även omfatta nya uppdrag samt tillägg eller ändring av uppdrag, ekonomi och organisation, inom C PROD ansvarsområde.
C ATS	Chef ATS-enhet
C FPE	Chef Flygplatsenhet

Begrepp/förkortning	Definition
C S3	Chef sektion 3 (genomförandesektion på bataljonsnivå/motsv)
C S6	Chef sektion 6 (handlägger ledningssystem, sambands- och informationssystem på bataljonsnivå/motsv)
C TeK Ledsyst	Chefen för Teknikkontor Ledningssystem vid FMTM
C-130	Fpl Tp-84 (Hercules)
CAB	Combitech AB
CE	Märkning av radioterminalutrustning mm, som omfattas av gemensamma tekniska föreskrifter inom Europeiska Unionen och som är bedömd och godkänd enligt fastställd standard
Cefyl	Centrala flygsäkerhetsledningen. Samgrupperad med sjöfartens motsvarighet och leder flygräddningstjänsten
Central Helpdesk	Försvarsmaktsgemensam Helpdeskfunktion för FMG m fl system.
Central SIS-chef	Central funktionsföreträdare som lyder under FVI beträffande SIS-tjänst för militär luftfart. Ingår organisatoriskt i FTS (se COM Gem kapitel 3).
Certifisering	Formellt fastställande av resultatet från en evaluering
Cfsl	Chefsflygstridsledare
Chefsambandsledning	Den verksamhet som bedrivs på långsikt av Csbled MFC och på kort sikt av Raled för att samordna behovet av strilsambandsresurser och externa bassambandsresurser enligt (FuO Sb)
CIMIC	Civil-militär samverkan (eng: Civil-Military Cooperation)
CIO	Chief Information Officer
CIS	(Communications and Information Systems) a Ledningssystem b SIS (översättning av SIS till engelska)
CIS Ldr	CIS leader (engelska). Lsdl (svenska)
CIS SITE SURVEY LIST	NATO-dokument som används som stöd vid rekognoscering (site survey) inför gruppering av förband (motsv).
C-meddelande	Meddelande utan krav på kvittens.
CNS	Flygteletjänst
COM	a Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarsmaktens militära luftfartsverksamhet. b Communication Operational Manual c (Aeronautical telecommunications service) Flygteletjänst
COM Bas	Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom det militära luftfartssystemet, Flygbassystem. Innehåller bestämmelser för SIS-tjänst för genomförande av flygbasverksamhet i det militära luftfartssystemet.
COM Gem	Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarsmaktens militära luftfartsverksamhet, Gemensamma bestämmelser. Innehåller gemensamma bestämmelser för genomförande av SIS-tjänst i det militära luftfartssystemet.
COM IS	Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarsmaktens militära luftfartsverksamhet, Informationssystem. Innehåller bestämmelser för användning av informationssystem i det militära luftfartssystemet.
COM Stril	Operationell manual för sambands- och informationssystemtjänst inom Försvarsmaktens militära luftfartsverksamhet, Strilsystem. Innehåller bestämmelser för SIS-tjänst för genomförande av strilverksamhet i det militära luftfartssystemet.

Begrepp/förkortning	Definition
Combined Endeavor-skiva	Vardaglig benämning på DVD-skiva med sammanställda testresultat från Combined Endeavor
Comm net aide	Communication Network aide (engelska) Komass (svenska).
CS	Strilchef
Csbled FTK	Befattning vid FTK som (normalt) endast bemannas vid större övningar (motsv). Om Csbled FTK bemannas delges detta i särskild ordning, med angivande av vilka uppgifter och befogenheter som avses.
Csbled MFC	Central funktion, lokaliserad till F 17H, som bl a ansvarar för grundfördelning av strilsambandsresurser, samordning av grunddata samband och administration av FuO Sb GB (se COM Gem kapitel 3).
C SIS	SIS-chef enligt RML
DA	Driftstörningsanmälan
DA Bas	Driftstörningsanmälan Bas
DA SIS	Driftstörningsanmälan SIS
DA Stril	Driftstörningsanmälan Stril
delsektor	Övningssektor kan vara uppdelad i flera delsektorer.
DHB ANS	Drifthandbok för flygtrafiktjänsten (ANS)
DIDAS	Driftdatasystem
DIDAS Marktele	Driftdatasystem för marktelemateriel
ding	Driftsingenjör
DIRA	Direktanmälan
DIUS	Drift-, informations- och underhållsstödsystem
div	Division
DJ	Driftjournal
DNS	Domain Name Server
DriftE	Driftenheten vid FMTM
driftstörning	Felfunktion hos personal eller materiel eller övrig händelse där flygsäkerheten har påverkats eller skulle kunnat ha påverkats. (RML-D-6.2.1.1)
driftstörningsanmälan SIS	Anmälan som avser driftstörning som inträffar i samband med sambands- och informationssystemtjänst. (RML-D-6.2.1.5)
driftstörningsanmälan Stri	Avser skriftlig anmälan om driftstörning som inträffar i samband med stritjänst. (DA Stri)
DS-nr	Dataspridare-nummer (betecknar enskild spridare i SBÖ-nätet).
DVD-RAM	Typ av datamedia för bl a talregistrering
EHF	(Extremely High Frequencies) Benämning enligt internationella radio-reglementet för frekvensbandet 30-300 GHz
elektronisk kommunikation	Överföring av signaler, via tråd eller radiovågor, på optisk väg eller via andra elektromagnetiska överföringsmedier oberoende av vilken typ av information som överförs.
elektroniskt kommunikationsnät	System för överföring och i tillämpliga fall utrustning för koppling eller dirigering samt andra resurser som medger överföring av signaler, via tråd eller radiovågor, på optisk väg eller via andra elektromagnetiska överföringsmedier oberoende av vilken typ av information som överförs.

Begrepp/förkortning	Definition
EMC	(Electromagnetic Compatibility) Elektromagnetisk förenlighet. En apparats, ett systems eller annan anordnings egenskap att fungera tillfredsställande i sin elektromagnetiska miljö utan att oacceptabelt påverka eller påverkas av någonting i denna miljö
EMCON	Emissionskontroll (eng: Emissions Control). Avser verksamhet för att säkerställa eller förbereda för att elektromagnetisk strålning från förband/anläggning/plats inte överskrider bestämda gränser.
EMI	(Electromagnetic Interference) Elektromagnetiska störningar. Se EMC
emil	FM intranet
EO	Expeditionsomkopplare
Erlang	Enhet som används för mätning och beräkning och dimensionering av trafik i telefonsystem.
FA	Se Funktionsansvarig
FA bassb	Se Funktionsansvarig bassb
FA strilsb	Se Funktionsansvarig strilsb
FA TekLs bas	Se Funktionsansvarig teknisk tjänst ledningssystem bas
FA TekLs stril	Se Funktionsansvarig teknisk tjänst ledningssystem stril
FAG	Frekvensarbetsgruppen. Arbetsgrupp inom ramen för Försvarmaktens sambandsberedning. I FAG ingår representanter från OPS, LedR, ATS, MTS, FTS, FMV och FOI.
FC	Force Commander (förkortas även FCdr)
felavhjälpning	Åtgärder för att avhjälpa fel, skador eller förslitning så att materiel/system blir funktionsdugliga. Felavhjälpning avslutas med funktionskontroll och klarrapportering.
Fenix	Stödsystem som planeras ersätta DIDAS Flyg, Primus FD och System JAS 39.
FFS	Försvarets författningssamling
FFS 2005:2	Försvarmaktens föreskrifter om signalskyddstjänsten inom totalförsvaret
FIB	Försvarmaktens interna bestämmelser
FIB 2001:3	Försvarmaktens interna bestämmelser om signalskyddstjänsten
Fjärrsb	Fjärrsamband. Avser oftast samband via satellitkommunikation eller via kortvågsradio (HF).
FL	Flygledare
FL TWR/APP	Flygledare i TWR/APP
Flottiljdrift	Drift av flygflottilj
flygflottilj	Verksamhetsutövare, som innehar militära luftfartsdokument för att bedriva flygtjänst, flygunderhållstjänst, i tillämpliga delar flygplats- och bastjänst, flygtrafiktjänst, striltjänst samt sambands- och informationssystemtjänst för utveckling, vidmakthållande och avveckling av förband med tillhörande fackutbildning samt producera de övriga luftfartsrelaterade tjänster som behövs för att stödja verksamheten.
flygflottiljchef	Verksamhetsledare inom det militära luftfartssystemet vid flygflottilj (motsv), som accepteras av FSI.
Flygförband	Generell benämning för stridsflygförband, transport- och specialflygförband samt helikopterförband.
FLYGI	Militära flyginspektionen, som är den enhet i HKV som bl a ansvarar för den militära luftfartsmyndighetsfunktionen.

Begrepp/förkortning	Definition
flygkontrollcentral	(Air traffic control centre. ATCC) En anläggning som inrymmer områdeskontroll och terminalkontroll samt enheter eller funktioner för flödesplanering och luftrumspanering.
flygkontrollenhet	(Air traffic control unit. ATC) Den sammanfattande benämningen på områdeskontroll, terminalkontroll och flygplatskontroll.
flygkontrolltjänst	(Air traffic control service. ATC) <ul style="list-style-type: none"> a En verksamhet med uppgift att förebygga kollisioner mellan luftfartyg inbördes samt mellan luftfartyg och hinder på manöverområde men även främja en välordnad flygtrafik. b Den sammanfattande benämningen på områdeskontrolltjänst (utövas av ACC och TMC), inflygningskontrolltjänst (utövas av ACC, TMC och TWR) och flygplatskontrolltjänst (utövas av TWR).
flygledningstjänst	(Air traffic management. ATM) Sammanfattande benämning på flygtrafikledningstjänst (ATS), flödesplanering (AFTM) och luftrumspanering (ASM).
flygplatskontroll	(Aerodrome control tower. TWR) En enhet som utövar flygplatskontrolltjänst.
flygplatskontrolltjänst	(Aerodrome control service) Flygkontrolltjänst för flygplatstrafik.
flygplatsprognos	Kortfattad beskrivning av väntade meteorologiska förhållande för en flygplats och dess närmaste omgivning under en angiven tidsperiod
flygräddningstjänst	(Search and rescue. SAR) Verksamhet med uppgift att efterforska och lokalisera saknat luftfartyg samt undsätta nödställda.
flygstridsledare	Befattningshavare vid stridsledningsenhet som utför bl a flygstridsledning med hjälp av radar och/eller annan teknik. (fsl)
flygstridsledning	Radarledning som innehåller taktisk information, på tal och/eller data, om mål och stridsmiljö.
flygsäkerhetsinspektören	Avser flygsäkerhetsinspektören (FSI) vid den militära flyginspektionen FLYGI, eller någon person som FLYGI bemyndigat fatta beslut i ett ärende.
flygsäkerhetsmeddelande	Meddelande från flygtjänstledande personal till pilot i fpl som befinner sig på marken eller i luften. Kvittens på att meddelande nått berörda piloter skall meddelas avsändaren av flygsäkerhetsmeddelandet.
flygsäkerhetsrelaterad personal	Personer som kan äventyra flygsäkerheten, om de i sina funktioner utför göromål och uppgifter på ett felaktigt sätt. Begreppet innefattar, men är inte begränsat till, besättningsmedlemmar, flygteknisk personal, flygstridsledare och flygledare.
Flygsäkerhetstelefon (vid ATS-enhet)	Telefon, fristående från operatörsnod och ordinarie telesystem (VCS) med opublicerat telefonnummer. OBS! Opublicerat telefonnummer i syfte att begränsa inkommande anrop.
Flygsäkerhetstelefon (vid strilscentral)	Telefon fristående från strilscentralens operatörsnod och telefonväxel. Programmerbar med kortnummer. Detta telefonnummer skall vara känt av berörda samordningsgränssytor och flygdivisioner. Telefonen är avsedd att användas då ordinarie förbindelser inte fungerar.
flygteletjänst	(Aeronautical telecommunications service, COM) Teletjänst för luftfartsändamål.
flygtrafikledning	(Air traffic service, ATS) Sammanfattande benämning på flygkontrolltjänst, flygräddningstjänst, flyginformationstjänst och alarmeringstjänst.

Begrepp/förkortning	Definition
flygtrafiktjänst	(Air navigation service. ANS) Sammanfattande benämning på flygledningstjänst (ATM), flygbriefingtjänst (AIS) informationstjänst, flygvärdertjänst (MET), flygteletjänst (CNS) och flygräddningstjänst (SAR).
Flygunderhållskomp	Flygunderhållskompani
flygövning	Militär manöver eller simulerade stridsinsatser med främst luftstridsförband som innefattar planering, förberedelse och utförande. Den utförs för träning och utvärdering. Det kan vara en kombinerad, gemensam eller enskild flygövning beroende på deltagande förband och organisationer.
flygövningsområde	Luftrum, särskilt begränsat i tid och rum som sträcker sig från jordytan upp till en angiven övre gräns, inom vilket flygövning genomförs
FM	Försvarsmakten
FM CIO	Försvarsmaktens Chief Information Officer. CIO är tillika Ledningsinspektör och har (enligt FFS 2005:7), följande ansvar: <ul style="list-style-type: none"> • Ledningsinspektören skall vara FM ledningssystemchef och Chief Information Officer (CIO). • Som ledningssystemchef leda och kontrollera ledning och effekt inom informationsområdet. • Som Chief Information Officer vara Försvarsmaktens sambands- och informationssystemchef och därvid leda och kontrollera hanteringen av sambands- och informationssystemen inom FM, samt samordna utvecklingen med totalförsvaret i övrigt. CIO ansvarar därmed för att resurseffektivt skapa en flexibel och interoperabel informationshantering med rätt säkerhet för hela FM. I denna uppgift ligger även samordning av IT-system och IT-infrastruktur.
FM Frekvens (H FM Frekvens)	Försvarsmaktens handbok för frekvensplanering
FM Frekvens FU	Försvarsmaktens handbok för frekvensplanering, förhandsutgåva. Upphävd – ersatt av H FM Frekvens.
FM LedR	Ledningsregementet
FM Sb- och IS-chef	Roll som innehas av Ledningsinspektören (se FM CIO)
FM Satkom	Försvarsmaktens satellitkommunikation
FMG	Försvarsmaktens grupprogramvara. Baserad på IBM Lotus Domino. Tillhandahåller tjänster som e-post med adressbok, kalender, och EMIL- portalen.
FMIP	Försvarsmaktens IP-nät
FMLOG	Försvarsmaktens logistik. Organisationsenhet för underhåll och stöd
FMO	Försvarsmaktsorder.
FMR	Försvarsmaktens frekvens- och materielregister. Innehåller uppgifter för samtliga fast grupperade och förberedda platser för transportabla radioanläggningar samt tekniska data för ingående radiomateriel.
FMS VHL	Försvarsmaktsstandard för integrerat verksamhetslednings-system (FMS VHL 2003). Grund för uppbyggnad och vidmakthållande av kvalitetssystem inom FM
FMTM	Försvarsmaktens Telenät- och Marktelefonförband
FMTS	Försvarsmaktens Tekniska Skola
FOM	FlygOperationell Manual för Försvarsmakten

Begrepp/förkortning	Definition
Force protection	(FP) Samlingsbegrepp för åtgärder för att förebygga eller mildra verkan av fientliga handlingar mot egen personal, materiel, anläggningar och information. Syftar till att bevara förbandets (motsv) förmåga.
FortV	Fortifikationsverket
fpl	Flygplan
fq	Frekvens
FSI	Försvarsmaktens Flygsäkerhetsinspektör, leder FLYGI
fsl	Flygstridsledare
FSO	Flygsäkerhetsofficer
FTK	Flygtaktiskt kommando – avvecklat i samband med HKV omorganisation 2007-04-01 och ersatt av Flygtaktisk stab (FTS), vilket i princip utgörs av fd FTK integrerat med delar av fd FÖRBE FV. Övriga delar av FÖRBE FV organiseras i HKV PROD FV.
FTN	Försvarets telenät
FTS	Flygtaktisk stab delar av FTS motsvarar i princip f d FTK, Flygtaktiskt kommando.
FUN	Förbindelse-, Utrustnings- och Nätregistrering. Administrativt stödsystem som beskriver trafikala resurser (transmissionsresurser o s v) i FTN och dessas beläggning.
Funktionsansvarig (FA)	I COM avses med Funktionsansvarig utpekad ansvarshavare, med ett avgränsat ansvarsområde, under CSIS. Se Funktionsansvarig strilsb, Funktionsansvarig teknisk tjänst ledningssystem stril (m fl).
Funktionsansvarig bassamband (FA bassb)	Utpekad ansvarshavare som leder genomförandet av bassambands-tjänst inom förbandet och därmed ansvarar under CSIS för att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser. FA strilsb utses av CSIS och bör normalt vara chef bassb (motsv)
Funktionsansvarig strilsb (FA strilsb)	Utpekad ansvarshavare som leder genomförandet av strilsambands-tjänst inom enheten och därmed ansvarar under CSIS för att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser. FA strilsb utses av CSIS och bör normalt vara chef strilsb (motsv)
Funktionsansvarig teknisk tjänst ledningssystem bas (FA TekLs bas)	Utpekad ansvarshavare som leder genomförandet av teknisk tjänst vid flygbas och övriga därtill knutna marktele-tekniska system inom enheten, och därmed ansvarar under CSIS för att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser. FA TekLs bas utses av CSIS och bör normalt vara chef teledriftsektion (motsv)
Funktionsansvarig teknisk tjänst ledningssystem stril (FA TekLs stril)	Utpekad ansvarshavare som leder genomförandet av teknisk tjänst för strilcentral och övriga därtill knutna marktele-tekniska system inom enheten, och därmed ansvarar under CSIS för att verksamheten bedrivs enligt gällande bestämmelser. FA TekLs stril utses av CSIS och bör normalt vara chef driftsektion (motsv).
FuO Sb, FuO Sb GB	Flygstridskrafternas Funktionsorder samband för grundberedskap. Publikation (H) som styr användandet av sambandsresurser. Anm: Utgavs tidigare av FTK och hette då FTK FuO Sb GB (FTK Funktionsorder Samband för grundberedskap).
FV	Flygvapnet
FV bassystem	Flygvapnets (flyg-)bassystem
FVI	Flygvapeninspektören
FVÖ	Flygvapenövning
FYL	Flygtrafikledning
FYL-radio	Radio för flygtrafikledning, 118-136,975 MHz

Begrepp/förkortning	Definition
FYL-system	Sammanfattande benämning på stödsystem och marktelemateriel som används vid flygtrafikledning på flygbas/flottilj
fylvak	Flygtrafikövervakare
Färist	Försvarsmaktens brandvägg.
Förbandslednings-samband	Den verksamhet som bedrivs vid ledningscentraler, flygbaser och radaranläggningar för att tillgodose det allmänna sambandsbehovet, d v s administrativa sambandsmedel.
Förberett avbrott	Avbrott för förebyggande underhåll, om- eller utbyggnad osv
Försvarsmaktens IP-nät (FM IP)	En bärartjänst i FTN. Kommunikation över FM IP-nät sker enligt den TCP/IP-standard som används i det publika Internet.
GAN	Global Area Network, satellittelefonnät.
GCA	Ground Control Approach
GRO-bas	Grundorganisationsbas (flygbas som används i grundorganisationen)
H TST Grunder	Handbok Totalförsvarets Signalskyddstjänst, Grundläggande regler för signalskyddstjänsten
HF2000	Materielsystem för kommunikation över kortvåg (HF)
Hkp	Helikopter
Hkpfli	Helikopterflottiljen
HKV	Högkvarteret
HKV INS VERKS F lygsäk	Flygsäkerhetssektionen vid HKV (Förr: HKV Förb VSHSÄK Flygsäk)
HKV PROD FLYG	Stabsdel vid HKV som bl a handlägger verksamhetsuppdrag till flygvapenförbanden
HKV PROD LED	Stabsdel vid HKV som bl a handlägger verksamhetsuppdrag till FMTM och Ledningsregementet
HN	Host Nation
I TST AKT	Instruktion för aktiva kort
ICAO	International Civil Aviation Organisation
IKFN	Förordningen om Försvarsmaktens ingripanden vid kränkning av Sveriges territorium under fred och neutralitet
ILS	(Instrument landing system) Markradioutrustning som används för att på instrument i ett luftfartyg under slutlig inflygning bestämma läget för luftfartyget uttryckt i höjd- och sidledsavvikelser från en nominell flygbana samt för att få viss information om avståndet till sättpunkten.
IMFRI	Äldre PC-baserat program för enkel kontroll av samgrupperade radiostationer, bl a med avseende intermodulationsprodukter
Incber	Incidentberedskap
incfsl	Incidentberedskapsflygstridsledare/flygstridsledare i incidentberedskap
incjal	Incidentberedskapsjaktledare
incsbled	Incidentberedskapssambandsledare (sbled i den anläggning som incfsl är grupperad)
inflygningskontrolltjänst	(Approach control service) Flygkontrolltjänst för ankommande och avgående kontrollerade flygningar.
informationssystem	System som används för behandling av information, t ex insamling, bearbetning, lagring och distribution
informationssäkerhet	Säkerhet vid hantering av information avseende önskad sekretess, tillgänglighet, riktighet och spårbarhet

Begrepp/förkortning	Definition
informationsteknik	Tekniska resurser för insamling, lagring, bearbetning, kommunikation, sökning och presentation av information.
INS VERKS	HKV Verksamhets säkerhetsavdelning
instruktör	Den som har det operativa ansvaret under praktik-tjänstgöring syftande till att erhålla eller återta behörighet
integritet (avseende luftfartsdata)	Graden av säkerhet för att ett luftfartsdata och dess värde inte har förlorats eller förändrats efter tillkomsten eller godkänd förändring av data.
Interfon	Snabbtelefonanläggning för FYL
IS	Informationssystem
IS Luft	Informationssystem för luftstridskrafter
IS Swerap	Informationssystem för US
IS/IT-system	System eller benämning som omfattar såväl IS- som IT-system
ISDN	Standard för digital telekommunikation med högre kapacitet än normal telefonanslutning
IT	Informationsteknik
J6	Sektion 6 vid OPS
JOC	Junior Officers Course
K/V	Kyla-/Värme
KC	Kommandocentral
klarering	Ett tillstånd att framföra ett luftfartyg enligt de villkor som anges av en flygkontrollenhet/flygtrafikledningsenhet
klarrapport	Rapport som anger att (t ex) en felavhjälpande åtgärd är vidtagen och att berörd materiel/funktion åter går att använda operativt.
KNV	KommunikationsNätVerk), centralt delsystem för transmission (t.e.x. LAN, VLAN) ingående i Komnät.
Komass	Kommunikationsnätassistent
Komnät Fast	Kommunikationsnät för fasta anläggningar (avses installeras på flottiler och strilcentraler)
Komnät Fbas	Kommunikationsnät för flygbas (transportabelt system)
konfigurationsledning	Tekniska och organisatoriska aktiviteter omfattande: konfigurering, konfigurationsstyrning, redovisning av konfigurationsstatus samt konfigurationsrevision
KV	Kortvåg (HF, High Frequency)
KVK-mek	Kyla/värme/kraftmekaniker
KV-materiel	Kyla-/Värme-materiel – materiel för kyla-/värme-försörjning
lbevlad	Luftbevakningsledare
LE	Ledningsenhet (utrustad med System STRIC)
Ledl	Ledningsinspektören inom HKV
ledning	I svensk militär bemärkelse innefattar ledning processer som målidentifiering, uppgiftstilldelning och resursallokering, och utgör det område där förståelse av stridsrummet förvandlas till uppgifter och uppdrag som är avsedda att påverka, kontrollera och dominera detta stridsrum.
ledningssystem	System för att genomföra ledning. Systemet omfattar såväl personal och metoder som organisation och teknik.

Begrepp/förkortning	Definition
Ledningssystem-drift-ledning	Den verksamhet som bedrivs av Ledningssystemdriftledaren vid flygbaser för att tillgodose det aktuella taktiska behovet av SIS-resurser vid flygbaser.
Ledningssystemenhet	Enhet vid förband som organiserar stril- och SIS-personal
LedR	Ledningsregementet
ledsyst	Ledningssystem
LedsystE	Ledningssystemenhet
LedTek	FMLOG Ledningssystemteknikenhet
LFS	Luftfartsstyrelsens Författningssamling
LFV	Luftfartsverket
LIL	Luftoperativ insatsledare
LN	Lead Nation
Logl	Logistikinspektören inom HKV
Lsdl	Ledningssystemdriftledare Bas
LsE, LSE	Ledningssystemenhet
LSS	Luftstridsskolan
LSS UTV Luft	Enhet inom Luftstridsskolan (se UTV Luft)
LT	Lokal tid
luffartsprodukt	Varje materielsystem, delsystem, luftfartyg inklusive robot, reservdelar, apparater, programvaruprodukt, grunddata, uppdragsdata, markmateriel eller förbrukningsenhet som kan påverka flygsäkerhetsnivån. (RML-G-1.9)
luftoperativ insatsledare	Befattningshavare vid FTK som ansvarar för insatsledning av flygin-satser. (LIL)
Lägesuppföljning (sbledning/ lednings-system-driftledning)	Uppföljning av sambandsresurser avseende befintlighet, beläggning och driftstatus.
MATSÄK	Handbok för materielsäkerhetsskydd. Består av fyra delar: armén, marinen, flygvapnet och allmän del
MET	Flygvädertjänst
METOCC	FM Vädercentral (Meteorological and Oceanographic Centre)
MFC	Militär flygcentral
MFC lokala föreskrifter	Överenskommelse mellan STRI och ATS som reglerar sribehandlad verksamhet.
MGR	Maskinkrypto Gemensamt typ R
MIF	Militär flyginformationstjänst för flygplats
MIK	Militär flyginformationstjänst i krig
militära flyginsektionen (FLYGI)	Den militära flyginsektionen är en sammanhållen flygsäkerhetsenhet som är organiserad inom HKV. Inspektionen leds av Försvarmaktens flygsäkerhetsinspektör (FSI). (FFS 1997:15, RML-G 2.8) Uppgifter, lydnadsförhållanden och grundläggande föreskrifter för FLYGI och FSI framgår av RML-G kap 7.
militärt luftfartsdokument	Behörighetshandling påskrivna av FSI efter godkänd inträdeskontroll. Dokumentet (certifikat eller auktorisations-bevis) kan avse enskild person, verksamhetsutövare, luftfartsrelaterad tjänst, luftfartsprodukt, mark, anläggning, lokal eller annan anordning och utrustning eller annat, som erfordras för det militära luftfartssystemet. (RML-G-1.6)

Begrepp/förkortning	Definition
MILMET	Militärt informationssystem för insamling, bearbetning och delgivning av väderinformation.
MILS	Militär ILS-inflygning
MLE	Mobil LedningsEnhet
MoU	Memorandum of Understanding
MSA	Materielsystemansvarig. Handläggare inom HKV
MSE	Mission Support Element (Stödfunktion för uppdragsplanering och utvärdering)
MSI	Materielsystemintyg
MSO	Materielsystemområde
MTC	Militärt typcertifikat
mörker	(Darkness) Tillstånd som anses råda under den tid mellan solnedgång och soluppgång då på grund av nedsatt dagsljus ett framträdande obelyst föremål inte tydligt kan urskiljas på avstånd över 8 km.
NATN/AFTN	National Air Telecommunication Network/Air Fixed Telecommunication Network
NATO 14 point message	Anmälan inför nyttjande av det elektromagnetiska spektrat. Detaljer framgår av NATO 14 POINT MESSAGE HANDBOOK.
NBG	Nordic Battle Group
NETAC	PC-baserat frekvensplaneringsprogram för främst radiolänk
NGO	Non-governmental organization. Organisation som inte är knuten till någon regering eller statsmakt.
NIB	(Non-Interference Basis) Frekvenstilldelning ”på NIB” får ej störa annan radiotrafik på samma kanal och får tåla eventuella störningar mot den egna trafiken.
NMS	Network Management System
NTP	Network Time Protocol. Protokoll för att synkronisera tiden mellan två datorer över Internet eller annat nätverk
nödtelefon	Telefonfunktion som vid sidan av operatörsnod kan nyttjas via STRIC växel. Programmerbar med kortnummer.
omfallsplanering	Planering av alternativa lösningar för uppkomna sambandsbehov
områdeskontroll	(Area control centre, ACC) Organ som utövar områdeskontrolltjänst inom sitt ansvarsområde.
områdeskontrolltjänst	(Area control service) Flygkontrolltjänst för kontrollerade flygningar inom kontrollområde.
Operationsorder	(OPORDER) Order för specifik operation. Utges normalt av OPS eller FTS.
operatörstelefon	Telefonfunktion i STRIC växel som kan nyttjas via ordinarie headset med förberedda förbindelser.
oplanerat avbrott	Avbrott som uppstår till följd av fel
OPS	Operativa staben (enhet inom HKV – inrättad i samband med HKV omorganisation 2007-04-01, motsvarar i princip fd OPE)
Orderläge	Generell beteckning för gällande order/ordrar
organisationsenhet	Med organisationsenhet och chef för organisationsenhet avses organisationsenheter enligt vad som föreskrivs i förordningen (2000:555) med instruktion för FM, respektive cheferna för organisationsenheterna.
PABX	Private Automatic Branch Exchange (privat abonnentväxel). Telefonväxel som installeras hos en abonnent

Begrepp/förkortning	Definition
PAPI	Precision Approach Path Indikator
PAR	Precision Approach Radar
P-bes	Preliminärbeställning
PC Stril	Provcentral för flygstridsledning och luftbevakning
PC Stril-verksamhet	Innebär stöd med flygstridsledning för och planering av flygprov för bl a FMV, UTV Luft och SAAB samt strilverksamhet för UTV Luft.
PEK	Peksymbolöverföring
PerBerO	Periodisk beredskapsorder
planerat avbrott	Kan vara förberett, uppkommet eller akut. Se dessa ord.
PoC	Point of Contact
Prel S-bes	Preliminär slutlig beställning
ProdE	Produktionsenheten vid FMTM
Provledare flygstridsledning	Cfsl eller fsl som planerar, samordnar och leder genom-förandet av flygprov i PC Stril verksamhet
PSR	(Primary Surveillance Radar) Primärradar
PSTN	Public Switched Telephone Network, benämning på allmänna telefonnätet, motsvaras i Sverige av Telia nät.
PTS	Post- och telestyrelsen. Av regeringen utsedd tillstånds- och tillsynsmyndighet enligt Lag om radiokommunikation (SFS 1993:599)
PUF sysadm	Personaluppföljning avseende sysadm
PUF Sb	Personaluppföljning avseende FV sambandsofficerare
RaC	Radiocontainer (materiel ingående i Komnät Fbas)
RaC-TETRA	Radiocontainer TETRA (materiel ingående i Komnät Fbas)
radarföljning	(Radar monitoring) Användningen av radar i syfte att förse ett luftfartyg med upplysningar och råd beträffande avvikelser av betydelse från den nominella flygbanan. För militär luftfart kan syftet även vara att övervaka att luftfartyg inte överskrider områdes- eller övningssektorgräns.
radarledning	Navigeringshjälp som grundar sig på att radar används och som tillhandahålls ett luftfartyg i form av särskilt angivna kurser.
ra-eo	Expeditionsomkopplare för radio
raled	Radioledare
Raman-Talra	Radiomanöver-Talradio
RAP	(Recognised Air Picture) Radartäckning, Luftläge
RDP	Radar Data Processing. Delsystem i SIGMA. Presenterar radarbild.
REMI	REorganisation och Materiel Inventering
riktighet	Korrekthet i data och information
RISK	Försvarsmaktens handbok Riktlinjer för sekretessbedömningen inom Försvarsmakten
RL	Radiolänk
RML	Regler för Militär Luftfart
RML-ansvarig	Chef som leder eller ansvarar för verksamhet enligt RML. Vid flygflottilj är ansvarshavande chef flottiljchef samt flygchef och teknisk chef, samt när verksamheten så kräver, militär flygplatschef, flygtrafik-tjänstchef, strilchef och sambands- och informationssystemchef som kan accepteras av FSI. (RML V-1C 1.33.3)
Routing och switchning	Växling av paket på IP- eller MAC-nivå (endast switch)

Begrepp/förkortning	Definition
RSA	Radiosambandsanläggning (radiokulle)
RSA-nr	Öppen benämning på enskild RSA (exempel: RSA999)
RTmark	TARAS terminalenhet i modifierade Talradio 80-anläggningar
RTstri	TARAS terminalenhet i STRIC
RUF 39	System för registrering av underhåll och flygsäkerhet fpl 39
RUFB	Resursuppföljning Bassamband (jfr RUFs)
RUFs	Resursuppföljning Strilsamband. Dokument som används för att följa upp kända begränsningar avseende strira, FTN m m, samt annat som kan påverka verksamheten.
S3	Genomförandesektion i batstab (motsv)
S4	Logistiksektion i batstab (motsv)
S6	Sambands- och ledningssystemsektion i batstab (motsv)
SAC	Site Area Code
saklig bevisning	Information som kan bekräftas vara sann, grundat på fakta som erhållits genom iakttagelse, mätning, prov eller andra åtgärder, ISO 8402. (ISO Standard 8402 - Kvalitetsledning och kvalitetssäkerhet - Ordbok, Andra utgåvan.)
samband	Sammanfattande begrepp för telekommunikationer och andra resurser för informationsöverföring, t ex (fält-)post, ordonnanser och brevdovor. Samband omfattar även regler och metoder för informationsöverföring.
sambands- och informationssystemchef	Befattningshavare som kan accepteras av FSI och som har det odelade ansvaret för och leder tillämpliga delar av sambands- och informationssystemtjänsten. (RML-V-1.1.47)
Sambandsberedning	Beredning avseende sambandsbehov och -lösningar inför t ex en insats
Sambandsledning	Den verksamhet som bedrivs av sbled i strilscentraler och vid flygbaser för att tillgodose det aktuella taktiska behovet av stril- och bas-sambandsresurser. Se ledningssystemdriftledning
Sambandsresurs	Exempel på Sambandsresurs (begreppet kan även användas avgränsat i form av stril- och bassambandsresurs): <ul style="list-style-type: none"> • Satcom • Internet • Kortvågsradio • FTN
SamoRa	Samordningsmöte raled
Samordning	(Co-ordination) Den rutinmässiga kommunikationen mellan flygtrafikledningsenheter, mellan kontrollpositioner inom samma enhet eller mellan en flygtrafikledningsenhet och någon annan berörd enhet för att lämna upplysningar om ett luftfartygs rörelser, utverka eller lämna klarering eller överlämna kontrollen eller uppföljningen av en flygning.
samordningsansvarig flygledare	En flygledare som är utsedd att svara för samordningen med en flygstridsledningsenhet inom ett visst angivet luftrum. Begreppet är tillämpligt endast i samband med samverkan mellan en flygtrafikledningsenhet och en flygstridsledningsenhet.
samordningsförbindelse	Förbindelse som används av cfsi/incfsi/fylvak för samordning m m avseende luftfartygs rörelse
SAR	(Search and rescue) Flygräddningstjänst
S-bes	Slutlig beställning
sbled	Sambandsledare

Begrepp/förkortning	Definition
Sboff	Sambandsofficer
Sb-plan	Sambandsplan
SBÖ	Smalbandsöverföring
SDH	(Synchronous Digital Hierarchy) Teknisk standard för bredbandig digital kommunikation över radiolänk
sekretess	Avser förbud att röja uppgift, vare sig det sker muntligen eller genom att allmän handling lämnas ut eller det sker på annat sätt (sekretess). 1 kap 1 § andra stycket sekretesslagen (1980:100). Sekretess förekommer även i IT-sammanhang enligt följande. Innehållet i ett informationsobjekt får inte göras tillgängligt eller röjas för obehöriga personer.
sektorbeläggning	Disposition av viss del av luftrummet för FM flygverksamhet.
SENDNET	Sensordatadistributionsnät
Sg Csbled	Samverkansgrupp bestående av representanter från HKV (FTS PROD FLYG), LSS UTV Luft, Csbled MFC och förband
SHK	Statens haverikommission
SIGMA	Stödsystem för flygtrafikledning
Signal center	sambandscentral
signalskydd	Åtgärder som syftar till att förhindra obehörig insyn i och påverkan av totalförsvarets telekommunikationer samt användning av kryptografiska funktioner i informationssystem.
signalskyddssystem	<ol style="list-style-type: none"> System med kryptografiska funktioner som används för <ul style="list-style-type: none"> – skydd av hemliga uppgifter mot insyn vid överföring och lagring, – identifiering, autentisering och äkthetskontroll av meddelanden. System för skydd mot signalspaning, störsändning och falsk signalering.
SIS	Sambands- och informationssystem
SIS-plut	SIS-pluton
SIS-resurs	Resurser som inom SIS-tjänsten för kommunikation med (överföring av) tal, text, bild eller data.
SIS-tjänst	Tjänst som tillhandahålls i syfte att möjliggöra kommunikation med (överföring av) tal, text, bild eller data.
SOM	StriOperationell Manual för Försvarmakten
SOP	Standing Operating Procedures
spårbarhet	<ol style="list-style-type: none"> Princip som innebär att verksamheten och tillhörande system skall innehålla funktioner som gör det möjligt att entydigt härleda utförda operationer till enskilda individer, dokument, funktioner eller processer. Förmågan att spåra bakgrund, tillämpning eller placering av en enhet genom registrerade identifikationer (ISO 8402)
SRE	(Surveillance radar equipment.) Övervakningsradar
ssop	Störskyddsoperatör
SSR	(Secondary Surveillance Radar) Sekundärradar
SSR-kod	(Code (SSR)) En sifferkombination som tilldelats en speciell flerpulsig svarssignal från en transponder på mod A eller C.
statsluftfartyg	Militära luftfartyg och andra luftfartyg som ägs eller brukas av en stat och nyttjas i icke kommersiellt syfte.
STM	Systemtekniker Marktele

Begrepp/förkortning	Definition
stri	Stridsledning
STRI	Stridsledningsorgan
stribehandlad verksamhet/trafik	Den flygverksamhet som en STRI-enhet leder
StriC	Förband utrustat med System STRIC
STRIC	System STRIC
Strikom	Stridsledningskommunikation
stril	Stridsledning och luftbevakning
strilcentral	Stridslednings- och luftbevakningscentral
Strilsamband	Den verksamhet som bedrivs för att tillgodose sambandsbehovet för förbands- och sambandsledning inom stril.
Strilsambandsresurs	Exempel (se även sambandsresurs): <ul style="list-style-type: none"> • Abonnentväxelfunktion • FTN (nyttjade delar) • SBÖ-spridare • Strira • Sendnet
Strilsb	Strilsamband
Strira, striradio	Stridsledningsradio, radio för flygstridsledning
stritjänstorder	HKV skrivelse där behöriga för stritjänst anges.
STS	Systemtekniker Strömförsörjning
STT	Systemtekniker Tele
störbärare	Plattform (fordon, fartyg, flygplan etc) utrustad med telemotmedel
stör-fsl	Befattningshavare som utför maskerande störning och/eller falsk signalering mot radiosamband
störled	Störningsledare, skall finnas utsedd när viss störning med telemotmedel utförs.
störledare	Befattningshavare som leder störverksamhet
störverkansområde	Geografiska område inom vilket radiomottagare menligt påverkas av störsändares utsignal
SUT	Systemutprovningstillstånd
Swerap IS	Informationssystem för FM förband i internationell tjänst
Sys eng Comms	System engineer Communications (engelska). Syte M (svenska).
Sys eng IS	System engineer Information Systems (engelska) Syte I
Sys eng Pwr sup	System engineer Power supply (engelska). Syte S (svenska).
Sys mech AC/Pwr gen	System mechanic Air Condition and Power generators (engelska). KVK-mek (svenska).
sysadm	Systemadministratör för det tekniska systemet i strilcentral
system	En integrerad gruppering, bestående av de processer, maskinvaror, programvaror, resurser och människor, som tillhandahåller en förmåga att uppfylla ett visst behov eller mål.
systemadministration	Disciplin och funktion för övervakning och styrning av (dator)system. Systemadministration innefattar normalt hantering av användare, tillämpningar och systemresurser. Nära relaterad till tjänster som t ex helpdesk.
systemsäkerhet	Egenskapen hos ett system att inte orsaka person-, egendoms- eller miljökada.

Begrepp/förkortning	Definition
Syte I	Systemtekniker IS/IT
Syte M	Systemtekniker Marktele
Syte S	Systemtekniker Strömförsörjning
SÄKINSP	FM säkerhetsinspektion i HKV
Säkop	Säkerhetsoperatör
söl	Strilövningsledare
sölbi	Strilövningsledarbiträde
TA	Tekniskt ansvarig
TAF	(Terminal aerodrome forecast) Flygplatsprognos enligt internationell kod.
taktisk förbindelse	Förbindelse avsedd för taktiskt samband (strikom)
Talreg 301/302	Talregistreringsutrustning
TAM	Tjänsteanvisning MFC. Beskriver en tillfällig begränsning eller restriktion som riktar sig till alla som tjänstgör i strittjänst.
TARAS	Taktiskt radiosystem. Består av en flygplanburen del och en del för fasta och transportabla anläggningar på marken.
TB	Tillbud
TB II	Telesystem Bas Internationella Insatser
TB90	Trafiksystem Bas 90
TC	Telecontainer
TC-ATC	Telecontainer ATC (innehåller bl a redundanta system för flygtrafikledning)
TDB	Teledriftcentral Bas
TDC	Teledriftcentral
TD-ing	Sysing/ding i TD-sekt (motsv)
TD-sekt	Teledriftsektion
TeK	Teknikkontor
TeK Led syst	Teknikkontor Ledningssystem
telemotmedel	Anordning som genom att påverka teletekniska medel hindrar eller försvårar dessas avsedda användning. Motmedlen kan utgöras av aktiva motmedel (t ex störsändare) och passiva telemotmedel (t ex remsor, skenmål eller reflexminskande anordningar). I tillämpliga delar avses även optroniska motmedel.
Telesystemmek	Telesystemmekaniker
TeletjE	FMLOG Teletjänstenhet
terminalkontroll	(Terminal control centre. TMC) Organ som utövar områdeskontrolltjänst och inflygningskontrolltjänst inom terminal-område och kontrollzon.
terminalområde	(Terminal control area, TMA) Kontrollområde upprättat för en eller flera flygplatser.
TETRA	TErrestrial Trunked Radio. Standard för digitalradio
TFE	Transportabel funktionsenhet
TFE APP	Transportabel funktionsenhet Approach (inflygningskontroll)
TFE-TWR	Transportabel funktionsenhet TWR (flygplatskontroll)
TFN	Telefon
TIA	(Traffic Information Area) Trafikinformationsområde

Begrepp/förkortning	Definition
TID	Touch input display
tillbud	Driftstörning som bedömts ha kunnat leda till haveri eller allvarlig skada. (RML-D-6.2.2.3)
tillgänglighet	Möjlighet att kunna utnyttja resurser efter behov i tillräcklig utsträckning och inom önskad tid.
TILS	Taktiskt instrumentlandningssystem
TKO	Tillfällig kopplingsorder
TL	Flygtrafikledare
TLE-Stab	Transportabel ledningsenhet Stab
TMA	(Terminal Control Area) Terminalområde
TMC	(Terminal Control Centre) Terminalkontroll
TO AF	Teknisk order Allmän föreskrift
TOEM	Taktisk Organisatorisk Ekonomisk Målsättning
TpFE	Transportflygenhet
TSA	Totalförsvarets signalskyddssamordning
Ts-mek	Telesystemmekaniker
TWR	(Aerodrome control tower) Flygplatskontroll
TÖ	Teknisk övervakning
UAV	(Unmanned aerial vehicle) Obemannad luftfarkost
UE	Utbytesenhet
uh-leverantör	Underhållsleverantör
Unix	Operativsystem
uppkommet avbrott	Avbrott som, utan att vara akut, syftar till att återställa eller säkerställa funktionalitet i nät eller system
UPS	Avbrottsfri kraft (Uninterruptible Power Supply)
UR	Utredningsrapport
US	Utlandsstyrkan
UTC	(Co-ordinated universal time) Universell koordinerad tid. Vid tidsangivelse i UTC skall bokstaven z anges direkt efter tidsangivelsen.
utredningsrapport	Avser skrivelse som upprättas på fastställd blankett och som innehåller utredning av militär luftfartshändelse som rapporterats genom driftstörningsanmälan.
UTV Luft	Enhet inom LSS som ansvarar för taktisk/teknisk utveckling och utprovning.
V Flygsäk	Vakthavande officer på HKV med uppgift att ta emot och handlägga flygsäkerhetsärenden
validering	Bekräftelse genom utvärdering och framtagning av saklig bevisning att särskilda krav för en tänkt användning är uppfyllda (ISO 8402).
VB FM	Vakthavande befäl Försvarmakten
VCS	Voice Communication System. Sambandssystem som (bl a) används vid ATS-enheter för kommunikation via telefon och radio.
VDL	Vakthavande driftledare. Operatör på TDC
Welfare	Funktion, t ex internet och telefoni, som är avsett att användas av den enskilde för privata behov (begreppet används oftast vid tjänstgöring i utlandsstyrkan/motstv)

Begrepp/förkortning	Definition
verifiering	Bekräftelse genom utvärdering och framtagning av saklig bevisning att särskilda krav är uppfyllda, ISO 8402. (ISO Standard 8402 - Kvalitetsledning och kvalitetssäkerhet - Ordbok, Andra utgåvan.)
verksamhetsledare	Den ledare, som har företagets (motsv) bemyndigande att säkerställa att erforderliga resurser finns tillgängliga för verksamhetsutövaren och att verksamheten kan finansieras och utföras enligt etablerad standard inom ramen för RML minimikrav och varje annat krav som är definierat i verksamhetsbeskrivningen.
verksamhetsledning	Ledning av utveckling, vidmakthållande och avveckling av förband, personal, materiel, mark, anläggningar och lokaler.
verksamhetsutövare	Förband, företag eller organisatorisk enhet som ingår i det militära luftfartssystemet.
versionshantering	Administrativ och/eller teknisk förändring av produkter och IT-system, inklusive dokumentation, i olika stadier av IT-systemets livscykel.
VKS	Verksamhetslednings- och kontorsinformationssystem
WRAP	PC-baserat frekvensplaneringssystem med omfattande planeringsverktyg och en total frekvens- och materieldatabas över civil och militär frekvensanvändning inom landet.
WS	(Watch Supervisor) Vaktföreståndare/skiftledare
VU	Verksamhetsuppdrag
VÄD-system	Vädersystem, system för vädertjänst
YOP	Yrkesofficersprogrammet
ÄFR	Ägarföreträdare
ÄRKON	Ärendehanteringssystem
öled	Övningsledare
övning	<p>Övning inom FM innebär att öva och samträna stabs- och förbandsenheter inom och mellan system samt personal i deras krigsuppgifter samt att pröva enheternas krigs-duglighet. Övningar kan genomföras under tillämpade eller formella förhållanden.</p> <p>Tillämpad övning innebär:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Övning, där styrningen anpassats för att ge största möjliga handlingsfrihet i avsikt att uppöva förmågan att under krigsmässiga förhållanden och i oförutsedda situationer handla med omdöme och skicklighet. <p>Formell övning innebär:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Detaljstyrd övning, som avser att inlära och öva grundläggande färdigheter eller att värdera (ny) organisation, utrustning eller taktik.
övrig driftstörning	Avser felfunktion hos personal, materiel eller övrig händelse där flygsäkerheten påverkats eller skulle kunnat påverkats, utan att vara allvarligt tillbud eller tillbud. Övrig driftstörning kan även vara annan händelse som av andra skäl bör komma till HKV kännedom.

---COM IS tillämpas ej se ÄF61---

Redaktör

Thomas Härdelin, Saab AB (publ.) Support
and Services

70

OBS! COM IS tillämpas ej se ÄF-61! COM IS
(2011)